

7 Sámeigiella Norgga girkus

Tore Johnsen, cand.theol. fra Searvegodefakultehtas. Norgga girku generálačálli Sámi girkorádis.

Čoahkkáigeassu:

Kapihtal čuvge sámeigiela lávdama, viidodaga ja dási ipmilbálvalusain Norgga girkus. Statistihkkavuodus leat dieđut, mat leat earenoamážiid vižžon dan golmma davimus bismagottiin 2012 rájes, ja Stáhta guovddášdoaimmahaga (SGD) girkolaš jahkestatistihkas. 2014 diedihedje gávccádasoassi searvegottiin Nidarosas, njealjádasoassi Lulli-Hålogalánda searvegottiin ja bealli Davvi-Hålogalánda searvegottiin ahte leat geavahan sámeigiela ipmilbálvalusdoaimmain jagi áigodagas. Lea mearkašahtti lassánan 2012 rájes buot dan golmma bismagottis. Dasa lassin leat muhtin searvegottit golmma jagi áigodagas álgán sámeigiela fátmastit eanas ipmilbálvalusaide, dan sadjai go sámeigiella gullo dušše soaittáhagas. Golmma jagi áigodagas lea heajos statistihkalašvuoddu, muhto mánga seammalágán dieđu mat čájehit ahte dat posiitiivlaš tendeanssat eai leat dušše lunddolaš rievddadeamit. Dat rievddadit goitge ollu báikkálaččat, ja sámeigiela geavaheami viidodat lea goitge obbalaččat unnán.

Norgga girku lea arena gos oainnusin dahká sámeigiela. Lea dušše dain sámi giellahálddašanguovlluin gos ipmilbálvalusat leat eambo sámeigiela geavahanarenan. Earret ovttá guovtti searvegotti, de lea sámeigiella dábálašgiellan hálddašanguovllus, muhto leat oalle stuora erohusat giellageavahandásis. Hástaluvvo geahčadit ođđa vugiid movt nannet giellageavahandási liturgiijas. Girkodulkabálvalus lea eaktun dasa ahte sámeigiella sáhtá geavahuvvot sártnis. Diet lea earenoamáš hástaleaddjin lullisámeigielas ja julevsámeigielas, go doppe váilot diekkár virggit.

SGD girkolaš jahkestatistihkka čájeha ahte Norgga girku obbalaččat lea nannosit sámeigiela hálddašanguovlluin, go muđui riikkadásis. Hálddašanguovllus ii leat nu stuora erohus searvegottiin, guovlluin gos sáhtá buohtastahttit demografija, muhto dat negatiivlaš treanddat orrot goitge leamen heajubut. Sámeigiela hálddašanguovllus lea erohus das go dáppe oasálastet eanebut konfirmašuvdnii. Norgga girku sámeigiela geavaheapmi árvaluvvo váldot ovdán ráđđehusnammaduvvon lávdegottiin, mii geahčada sámelága giellanjuolggadusaid. Berre vuhtiiváldit dárbbuid, mat čatnasit sámeigiela ektui girkoallimis go ráhkadit ođđa girkoortnega Norgga girku. Ávžžuhuvvo viidásit ahte statistihkkabargu sámeigiela geavaheamis girkoallimis jotkojuvvo, vai suorggi ovdáneami sáhtá čuovvolit ja movttiidahtti doaimbijut dahkkojit ulbmilaččat.

7.1 Álgu

Sihke guovddáš eiseválddiin, Sámedikkis ja Norgga girkus orru leamen oktasaš dovdamuš dan ektui man guovddáš mearkkašupmi girkoallimis lea sámi servodagas. Diet speadjalasto dain vuordámušain mat geažuhuvvojit dan ektui movt Norgga girku doaimmaidisguin vuhtiiváldá sámi girkoallima.⁶⁶ Dan geahčastaga ektui lea lunddolaš geahččat movt girku vuhtiiváldá sámegeiela oassin Norgga girku servodatdoaimmas nugo “Norgga álbmotgirkun”.⁶⁷ Movt dasto vuhtiiváldo diet ovddasvástádus? Man ollu ja movt Norgga girku lea aktevran ja arenan sámegeiela oainnusin dahkame ja nanneme?

Dát kapihtal čuvge maid statistihkka sáhtá mitalit sámegeiela lávdamis, viidodagas ja dásis Norgga girkus dál. Váldofokus lea movt sámegeiella fátmastuvvo ipmilbálvalusain. Dasa lassin čuvge kapihtal maid statistihkka sáhtá mitalit Norgga girku sajádagas obbalaččat sámi báikkálaš servodagain.

Giellafáttá statistihkavuodus leat dieđut earenoamážit vižžon dan golmma davimus bismagottis, oktan SGD girkolaš jahkestatistihkas, maid vižžet buot searvegottiin Norgga girkus. Gažaldahkii jus girku sajádat sámi servodagain obbalaččat gehččo SGD girkolaš jahkestatistihkas.

Duogášoassin dás álggus čilgejuvvo historjjálaš ja dálá konteaksta, vai ipmirda statistihkamateriála, mii maŋnelis ovdanbukto. Historjjálaš oasis biddjo fuomášupmi gonagaslaš cealkámušii 1848, mii lea ráddjen Norgga girku sámegeiela geavaheami gitta dássáži. Dáláš oasis čilgejuvvo oanehaččat organiseren, strategalaš, giellapolitihkalaš ja juridihkalaš rámmain Norgga girku sámegeiela geavaheami ektui.

Loahpalaččat čoahkkáigessojit váldofuomášumit, ja čujuhuvvojit hástalusat ja vejolašvuodát ja addojit ávžžuhusat movt viidásit čuovvolit suorggis. Čujuhuvvojit maid dieđuid guoskevašvuhtii go guoská muhtin bajitdási váttisvuodačuolmmaide, namalassii bargui mas leat rievdadeame sámelága giellanjuolggadusaid ja daid rievdadusproseassaide, mat dáhpáhuvet gitta 2019/2020 rádjái. Dás galget ásahtit ođđa hálddašeami ja girkoortnega Norgga girku, vai šaddá iešheanálaš oskuservodat.

⁶⁶ Jf. Sámedikki gulaskuddancealkámuš Sámi girkoallima strategiiaplánii (SP 035-10), St.diedáhus. nr. 28 (2007–2008) Sámeapolitihkka (Bargo- ja searvadahttindepartemeanta 2008) ja Sámi girkoallima strategiiaplána mearriduvvon Girkočoahkkimis áššis KM 8/11 (Sámi girkoráđdi 2011)

⁶⁷ Jf. Vuoddoláhka § 16

7.2 Duogáš – historjá ja dálá konteaksta

7.2.1 Historjjálaš ovdánanmearkkat Norgga girku sámegeiela bargguin

Lea dovddus ášši ahte Thomas von Vesten ja sámemišuvdnabarggus, maid doaimmahii birraiid 1720-logus, lei positiivvalaš oaidnu sámegeiela ektui. Girku almmolaš guottuin dan áiggis sáhtta čilgejuvvot dego ovdáneami lihkadus áigodagaid gaskas, dalle go lei dohkkehuvvonja eastadeaddji linjá, ja dan áigodagas go ledje hilgojuvvon guottut ja njuolgut vuostá barge sámegeiela. Jagiid ovdal dáruiduhttinpolitihkka álggi garrasit čuohcit 1850 rájes, lei goitge buorre áigodat. Juste ovdalaš go dat minoritehtapolitihkalaš biekkat jorggihedje, de ásahuvvui guovddáš mearrádus. Lea sáhka gonagaslaš cealkámušas guovvamánu 24. beaivvi 1848, mii hui ollu bodii mearridit girkolaš sámegeiela geavaheamis gitta dássáži. Beroštahti ášši mii dán kapihttalis meroštallo lea movt dat geográfalaš doaimbagoovlu mearrádusas lei álggos hui čielggas, muhto mii dadistaga gáržžiduvvui.

Dat gonagaslaš cealkámuš 1848 mearridii ahte báhpaid lei gáibádus, ovdal go virgáduvvo muhtin dihto báhpasuohkaniidda Davvi-Norggas, galge čadahan báhppeaksámena sámegeielas. Álggos lei stuora oktílaš guovlu Grongas lulde gitta Norgga olggumus rádjái nuortadavvin, gosa dat gonagaslaš cealkámuš guoská. ⁶⁸ 11 jagi mañnil juo gáhčče eret olles lullisámi ja julevsámi giellaguovllut ja oasis davvisámi giellaguovllus. 1859 rájes lei báhcán dušše davit oassi Tromssas a Finnmárku.

1900-logus šattai guovlu ain unnit, ja loahpas ledje báhcán dušše soames báhpasuohkana Sis-Finnmárkkus dego mañemus “sámi-girkolaš reserváhttan” Norgga girkui. Dat mat báhce ledje báhpasuohkanat Guovdageaidnu/Kautokeino, Kárášjohka/Karasjok, Porsáŋgu/Porsanger, Unjárga/Nesseby (oktan Buolbmágiin/Polmak), Deatnu/Tana ja Davvesiida. 70-logus lei dát šaddan oadái mearrádussan Davvesiidda hárrái, ja sámegeiella lei dadistaga hedjonan maiddái Deanus/Tana (vuolit oassi dálá Deanu gielddas/Tana kommune).

Go sámeláhka 1990 oaččui sierra giellakapihttala, de šattai dat odđa sámegeiela hálddašanguovlu seamma, go dat guovlu mii ain doaimmahuvvui dan gonagaslaš cealkámušas 1848 ja mii bijai eavttuid girkoeallimii báikkálaččat. Dasa lassin bodii Gáivuotna/Kåfjord vel mielde guvlui. Vaikko doaimbagoovlu dan gonagaslaš cealkámušas govvida váldogova gos sámegeiella geavahuvvui Norgga girkus dán áiggis, de gávdnojit goitge spiehkastagat. Ovdamearkka dihte ásahii Davvi-Hålogalánda bismá 1970-logus girkolaš bálvalusaid daidda nu gohčoduvvon “bieđgguid orru sápmelaččaide”, dahje sápmelaččaide geat orro olggobealde daid ovdalis namuhuvvon báhpasuohkaniid. Diet bálvalus lei goitge hui soaittáhagas.

Diet dadistaga gáržžideapmi doaimbagoovllus dan gonagaslaš cealkámušas 1848 lea hui beroštahti, go diet čalmmustahtta dálá bargui máhcahit dien proseassa ja fas lasihit sámegeiela geavaheami Norgga girkus. Moadde gaskaboddosaš konklusuvnna: Vuosttažettiin leat searvegottit dálá Sis-Finnmárkku proavássuohkanat (Kárášjohka/Karasjok, Guovdageaidnu/Kautokeino, Porsáŋgu/Porsanger, Deatnu/Tana, Buolbmát/Polmak ja

⁶⁸ Departemeanta čáluš 1872 Tromssa bismá gotti bismái (dálá Lulli-Hålogalánda ja Davvi-Hålogalánda bismá gottit) čilgii lagabui sámegeiela geavaheami ipmilbálvalusain ja girkolaš meanuin daidda guoskevaš báhpasuohkaniidda.

Unjárga/Nesseby) dat áidna searvegottit Norgga girkus, gos sámegeiella lea čada áigge gullon ipmilbálvaluseallimis olles dan dáruiduhttináigodagas. Nubbi ges lea: Vásáhus stuorimus oasis dán álgo doaibmaguovllus dan gonagaslaš cealkámušas lei ahte Norgga girku šattai stuora dáruiduhtti. Goalmát ges lei: Lullisámi guovlu lulábealde Gronga lei juo “dieđihuvvon” dakkár guovlun, gos geavahuvvui sámegeiella girkuin, dalle go dat gonagaslaš cealkámuš áshuvvui 1848.

7.2.2 Norgga girku ja sámegeiella dál –organiseren, giellapolitihkka ja lágat

Joatkkagis addo oanehis čilgehus dálá organiseremis, strategalaš, giellapolitihkalaš ja juridihkalaš rámmain Norgga girku bargguin sámegeiella hárrái. Diet addá doarjaga ovdanbuktimii ja dulkomii dan statistihkalaš materiálas, mii maŋŋelis artihkkalis mitaluvvo. Norgga girku sámegeiella bálvaleapmi lei gitta 1980-lohkui eanas dušše davvisámegillii. 1990 dohkkehii Girkočoahkkin ášši 15/90 Doaibmaplána sámi girkoallimii, mas lea ovddasvástádus buot dan golmma almmolaš sámegeiellaide Norggas. Girkočoahkkin dáhtui seamma áššis dan golbma davimus bismagotti váldit ovddasvástádusa buot girkolaš bálvalusain juohke iešgudege sámegeielas. Davvi-Hålogalándda bismagoddi, gosa gullet Finnmarku ja Tromssa fylkkat, oaččui váldoovddasvástádusa davvisámegielas. Lulli-Hålogalándda bismagoddi, gosa gullá Nordlándda fylka, oaččui ovddasvástádusa julevsámegillii. Nidaros bismagoddi, gosa gullet Davvi-Trøndelaga ja Lulli-Trøndelaga, oaččui ovddasvástádusa lullisámegillii. Diet ovddasvástádus juogadeapmi lea maŋŋil biddjon vuodđun Norgga girku organiseremis girkolaš bálvalusain sámegeillii.

Sámi girkolašeallima strategiiaplána, mii mearriduvvui Girkočoahkkimis 2011 (ášši KM 8/11), vuodđuvvo sámi giellapolitihkkii Norgga girkus, mii doaibmá guovtti dásis (Sámi girkoráđdi 2011:64):

Okta vuodđodási/unnimus dássi mii galgá vuhtiiváldit sámegeiella, mii prinsihpalaččat sáhtá vuhtiiváldot juohke sajis Norgga girkus, iige dat leat sorjavaš sámeláhkii Nubbi ges lea dássi mii čatnasa dasa movt doahttalit daid geatnegasvuodaide, mat čuvvot sámelága giellanjuolggadusaide, ja mii earenoamážit čatnasa sámegeiella hálddašanguvlui Go vuhtiiváldá dan vuostaza, de dadjá plána ahte našunála unnimus dási sámegeiella vuhtiiváldimis sáhtá árvalusaid mielde čatnasit čuovvovaš doaibmabijjuiguin:

- Juohke jagi váldit atnui sámi sálmmaid/liturgiijaoasi ipmilbálvalusas (nugo dávjá dahkko eará gielaiguin) oktii dahje mángii
- Čalmustahttit Sámeálbmotbeaivvi (guovvamánu 6. beaivvi) juoga man nu ládje ipmilbálvalusa oktavuodas
- Addit fáldalaga juohkit sámegeielat 4-jahkásaččaid girjji
- Addit fáldalaga juohkit sámegeielat Biibbala/Ođđa testameanta/ biibbalosiid
- Addit fáldalaga sámegeielat sálmmaide dahje liturgiijaosiid go sámi bearrašis lea gásta, konfirmašuvdna, vihaheapmi dahjehávdádeapmi
- Addit fáldalaga muhtin dihto sámi elemeantaid konfirmašuvdnaáiggis

Go Girkočoahkkin 2011 mearridii ođđa ipmilbálvalusliturgiija Norgga girku, de mearriduvvui maid ođđa njulggadusmearrádus searvegottiid ipmilbálvaluseallimii, dat nu gohčoduvvon

dábálaš njuolggadusat.⁶⁹ Daid dieđuid mielde, de leat buot searvegottit sámegeiela hálddašanguovllus geatnegahtton vuhtiiváldit sámegeiela iežaset ipmilbálvaluseallimis ja sajáidduhttit dán báikkálaš vuoddoortnegii.⁷⁰ Ovttá mearrádusas, mii lea heivehuvvon buot searvegottiide, daddjo ahte doppe gos lea lunddolaš sáhttet eará gielat [go dárogiella] geavahuvvot ovttaskasladdasis. Diet lea eahpenjuolgo bovdehus fátmastit sámegeiela maiddái olgobealde hálddašanguovllu. Searvegotti báikkálaš vuoddoortnegis galgá buot bisma dohkkehit mearrádusaid ektui.

Viiddidan dihte sámegeiela lávdama Norgga girkus, de váldoedje mielde muhtin guovddáš liturgiijaoasi lullisámegillii, julevsámegillii ja davvisámegillii mañemussii dan dábálaš Norgga liturgiijagirjái 2011. Seamma siva dihte váldoedje maid 15 sálmma juohke dan golmma namuhuvvon sámegeielas (oktiibuot 45) mielde Dárogielat sálbmagirjái 2013. Sámegeielat liturgiijaoasit ja sámegeielat sálmmat galget eará sániiguin gávdnot dál juohke searvegottis Norgga girkus. Mearrádusaid rámmas 2011 dahkkui maid Sámeálbmotbeaivi almmolaš girkolaš mearkabeaivin, mas leat sierra teakstaráiddu ja čoahkkananrohkos, lassin dan láidesteapmái dan girkolaš ávvudeapmái.

Norgga girku galgá ulbmillaččat geavahit sámegeiela, mii lea maid čállon plánaide eará doaibmasurggiide go ipmilbálvaluseallimii, earenoamážiid oskuoahpahussii. Norgga girku oskuoahpahusplánas addá hálddašanguovlluid searvegottiráđiide earenoamáš ovddasvástádusa heivehit oskuoahpahusfálaldaga sámi mánáide ja nuoraide (Girkoráđdi 2010: 11). Plánas daddjo seammás ahte sámi mánáin ja nuorain lea riekti oažžut oahpahusa ja materiálaide iežaset gillii, beroškeahttá gos riikkas oroš (Girkoráđdi 2010: 42).

Sámelága giellanjuolggadusaid mielde lea buohkain riekti oažžut ovttaskas girkolaš bálvalusaid sámegillii Norgga girku searvegottiin hálddašanguovllus (§ 3-6). Norgga girku vuodđudii ieš nu ahte sámelágas ferte leat váikkuhus maiddái ipmilbálvaluseallimii, vaikko láhkbargit ráddjejedje rievtti nu ahte galggai dušše gustot ovttaskas girkolaš doaimmaide, mat leat earret ipmilbálvalusaid mat leat rabas buohkaide (Girko- ja kulturdepartemeanta 1990: 48).

Hálddašanguovllu searvegottit leat dássáži maiddái leamaš geatnegahtton čuovvut giellamearrádusa obbalaš njuolggadusaid, mat leat báikkálaš almmolaš hálddašanorgánain hálddašanguovllus. Rievdadusat Norgga girku relašuvdnii stáhtii sáhtta vejolaččat hehttet ahte sámelága giellanjuolggadusat eai boahhteáiggis galgga gustot Norgga girku. Girkočoahkkin lea almmotge eaktudan ahte sámelága njuolggadusat galget gustot Norgga girku maiddái mañjil go stáhta ja girku relašuvdna rievdá (KM 8/07). Lea earret eará geažuhuvvon sávaldat ahte geahčadit sámelága giellanjuolggadusaid, go lea jurdda fátmastit girku oktasašdoaimmaide ipmilbálvalusain ja girkolaš doaimmaide (KM 8/11 ja Sámi girkoráđdi 2011:102).

Lea maid áššáigullelaš namuhit ahte Sámi girkoeallima strategiijaplána oaidná Norgga girku barggu sámi girkoeallima ektui ahte dan galgá heivehit Vuodđoláhkii § 108 (ovdalaš 110a).

⁶⁹ Dábálaš mearrádusat Váldoipmilbálvalusa ortnegii, mearriduvvon Girkočoahkkimis cuoñománu 10. beaivvi 2011

⁷⁰ Báikkálašipmilbálvalusaid vuoddoortnet mearriduvvo searvegottirádis ja lea dat báikkálaš njuolggadusmearrádus searvegotti ipmilbálvalusaide.

7.3 Statistihkka sámegeiela geavaheamis Norgga girkus

Maid sáhtta dasto statistihkka muitalit dili ja ovdáneami birra sámegeiela geavaheamis Norgga girkus? Joatkkagis geahččat earenoamáziid dili bismagottiin Nidarosas, Lulli-Hålogalánda ja Davvi-Hålogalánda. Eará sániiguin dadjat, de čilgejuvvo gielladilli geográfalaš guovllus, gosa gullet Lulli-Trøndelaga, Davvi-Trøndelaga, Nordlándá, Tromsa ja Finnmárku. Mii geahččat statistihkalaš materiála golmma váldováttisvuodačuolmma ektui. Vuosttažettiin: Movt lea dilli ja ovdáneapmi sámegeiela geavaheamis go geahččá *geográfalaš viiddisvuoda* ektui (galle searvegotti/proavássuohkana). Nubbi: Movt lea dilli go geahččá *man ollu leat ipmilbálvalusat* main lea sámegeielat oassi (man ollu ipmilbálvalusat juohke proavássuohkanis/juohke searvegottis). Goalmmádin: Movt lea dilli ja ovdáneapmi go geahččá *sámegeiela geavahusdási ipmilbálvalusain* (proseantaoassi sámegeiella ovttaskas ipmilbálvalusain).

Ii gávdno statistihkka mánga jagi maŋos guvlui. Dat golbma davimus bismagotti álge dán ektui sierra čohkket dieđuid 2011, masa lea sierra skovvi.

Dovdomearkkat mat leat dás adnon, ožžot mielde sihke lávdama, viidodaga ja giellageavahusdási, ja jerro maid makkár giella lei ipmilbálvalusain, gástas, konfirmašuvnnas, vihaheamis ja hávdádeamis. Dasa lassin jerro leago girkolaš ávvudeapmi Sámeálbmotbeaivvis, ja galle sámegeielat 4-jahkásaččaid girjji ja biibbaloasi leat juhkkon. Váldooassi dán skovis muitaluvo vuollelis 7.3.5. čuoggás. Kapasitehta dihte leat dušše logut sámegeiela geavaheamis ipmilbálvalusain, man birra dán artihkkalis guorahallo.

Logut ovttaskas bismagoddái šaddet ollislaččat easka 2012 rájes. Danne leat dušše jagiin 2012-2014 go sáhtta buohtastahtiid dieđuid. 2014 bodii dasa lassin gažaldat skovvá, mii lea SGD girkolaš jahkestatistihka olles Norgga girkus. Buot riika searvegottit – searvegottit mat gullet Norgga girkuin – leat dása dáhttojuvvon čállit “gallii ipmilbálvalus lea leamaš oassi sámegeiella” oktiibuot jagis. 2014 SGD-logut addet eará sániiguin vuodu man ollu sámegeiella geavahuvvo girkuin riikadásis. Dasa lassin doibmet SGD-logut dego kvalitehtasihkkarastin logut, dan earenoamáš statistihkkačohkkemis sámegeiela geavaheami hárrái dan golmma davimus bismagottis. Leat áibbas unnán ja unnán mearkašahtti spiehkastaga dan guovtti statistihkalašgáldu gaskas. Norgga servodatdieđalaš databálvalus (NSD) heiveha searvegoddiedieđuid, maid leat viežžan SGD, sierra girkodiehtovuđu. ⁷¹ Sihke SGD ja NSD diehtovuđu leat geavahuvvon gáldun dán artihkkalis.

“Ipmilbálvalus” dán artihkkalis oaivvilduvvo “ipmilbálvalus mii lea sotna-/bassebeivviid” (kategoriija adnon SGD girkostatistihkas) dahje nu gohčoduvvon “mearriduvvon ipmilbálvalusain” (kategoriija, mii lea adnon dan earenoamáš statistihkkačohkkemis dan golmma davimus bismagottis). Diet leat measta ovttalágan kategoriija ja meannuduvvojit joatkkagis dego oktan sturrodahkan. Ferte leat várrehussan ahte leat vejolaččat boastogáldut dán dihte, vaikko diet vurdojuvvojit leat áibbas unnán. 2015 rájes ávžžuhuvvo ahte statistihkkaskovvi, mainna čohkke dieđuid sámegeiela geavaheamis dan golmma davimus bismagottis, atnet seamma kategoriija go SGD statistihkka.

Kategoriijas “eará ipmilbálvalusain”, maid sihke SGD ja bismagottit atnet, eai leat mielde dán statistihkkaartihkkalis. Okta sivain dasa lea go ipmilbálvalus sotna-/bassebeivviid gehččo leat ovdemus olgguldagovva searvegottiid ipmilbálvaluseallimis. Eará sivva leat ovdamearkkat

⁷¹ Se <http://www.nsd.uib.no/data/kirke/>

go logut eai leat heiven oktii mat leat dieđihuvvon SGD ja bismagottiide. Diet guoská dušše soames searvegottiide sámegeiela hálddašanguovllus. Dain leat dan earenoamáš statistihkkačohkkemis bismagottiide dieđihuvvon ollu eambo “eará ipmilbálvalusat”, main lea sámegeiela geavaheapmi, go dat obbalaš lohku “eará ipmilbálvalusain”, mii lea dieđihuvvon SGD (beroškeahtá gielas). Sivvan dasa orru leamen ahte bismagottiid dieđiheamis muhtin báikkiin leat váldán mielde institušuvdnarohkosiid muđui (ii dušše ipmilbálvalusaid institušuvnnain), juoga maid ii gohčoduvvo “eará ipmilbálvalusain” SGD statistihkas. Boasttuvuohta veardiduvvo leat oalle stuorisin, go hivvodat dain searvegottiin lea stuoris, juoga mii dahká ahte ii leat jierpmálaš buohtastahttit loguid. Vai garvá dakkár dili boahhteáiggis, de ávžžuhuvvo ahte dan earenoamáš statistihkkačohkkema sámegeiela geavaheamis dan golmma davimus bismagottis, vuodđuduvvo definišuvdna mii lea “eará ipmilbálvalus”, vai dat heive seamma ipmárdussii go SGD girkolaš jahkestatistihka kategorijas lea.

Joatkkagis deattuhuvvo danne dušše “ipmilbálvalus sotna-/bassebeivviid” / “mearriduvvon ipmilbálvalus”, ja álkivuoda dihte oaivvilduvvo “ipmilbálvalus” dán ektui.

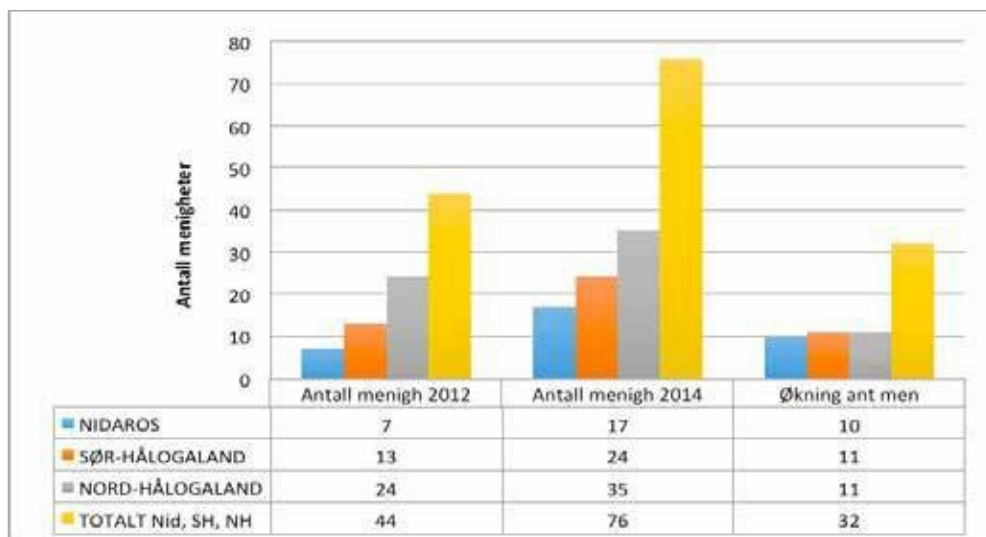
7.3.1 Geográfalaš lávdan / man galle searvegotti main lea sámegeielat oassi ipmilbálvalusain

Norgga girku sámegeiela geavaheapmi ipmilbálvaluseallima geográfalaš lávdama sáhtá lohkat man galle searvegotti leat mat geavahit sámegeiela ipmilbálvalusas. Logut mat ovdanbuktojít dás maŋnelis, ii earut leat go ollu dahje unnán ipmilbálvalusat main lea sámegeiella oassin ipmilbálvalusas olles jagis. Iige leat erohus lea go ollu dahje unnán sámegeiella gullon dan ovttaskas ipmilbálvalusas. Vai boahá mielde statistihkkii, de lea doarvá ahte searvegottis lea dušše oktii jagis leamaš sámegeiella oassin ipmilbálvalusas. Vaikko dat lea unnán, de lea goitge beroštahti oaidnit, go vásáhusaid mielde diehtit ahte lea oalle stuora caggi váldit veaháš ge sámegeiela atnui obanassiige. Go dien sáhtá oaidnit statistihkas, de orru čájeheamen ahte jáhkkimis lea danne aktiivvalaš välljejummi sis geain lea ovddasvástádus báikkálaš ipmilbálvalusain.

Girkorádi loguid mielde leat dál 1247 searvegotti Norgga girkus. 2014 ledje 6,4 % buot rikka searvegottiin dieđihan SGD ahte sis lea leamaš okta dahje máŋga ipmilbálvalusa, main lea sámegeiella oassin, namalassii 80 searvegotti. 72 searvegotti dain gullet dan golmma davimus bismagoddái. Dat eará 8 juohkásit Oslo (4), Hedemárkui (2) ja Bergenii (2). Viidáseappot geahčadit loguid dan golmma davimus bismagottis. Mearkkaš ahte leat golbma searvegotti, mat eai leat dieđihan ipmilbálvalusa sámegeielat osiin SGD, leat goitge juohkehaš dieđihan ovttá dakkár ipmilbálvalusa dan earenoamáš raporteremii dan golmma davimus bismagottis. Dat dahká ahte dat obbalaš lohku searvegottiin mat leat sámegeiela geavahan Norgga girkus 2014 lea 83, ja dat obbalaš lohku dan golmma davimus bismagottis lea 75.

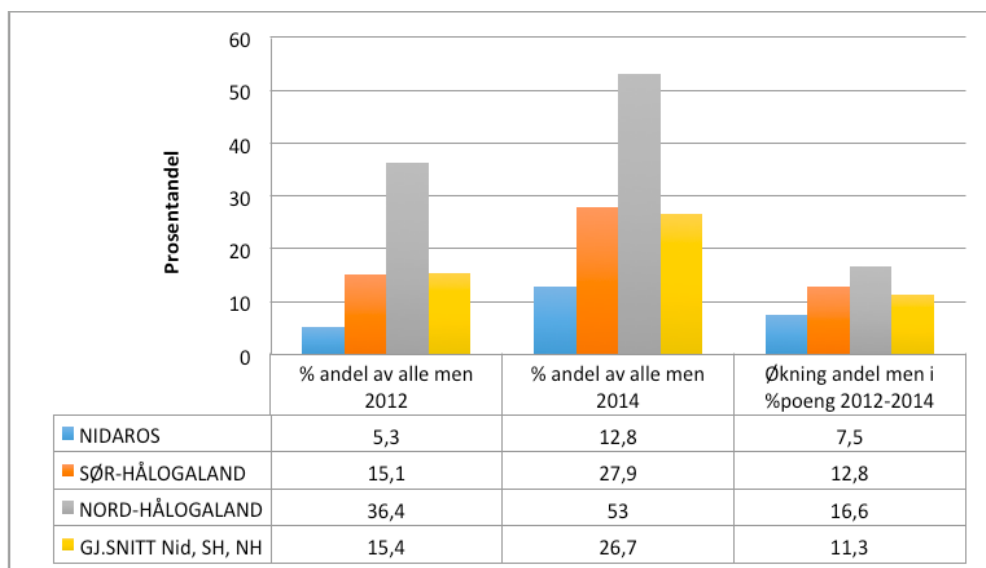
Dan golmma davimus bismagottis leat oktiibuot 285 searvegotti (133 Nidarosas, 86 Lulli-Hálogalánddas ja 66 Davvi-Hálogalánddas). Diagrátma vuollelis (govus 7.1) čájeha man ollu searvegotti leat dieđihan geavahan veahá sámegeiela ipmilbálvaluseallimis jagis dain bismagottiin. 2012 dieđihedje 44 searvegotti unnimus ovttá ipmilbálvalusa sámegeielat osiin iežaset searvegottis. Lohku lea lassánan 76 searvegoddái 2014. Go lassáneapmi searvegottiin main sámegeiella lea oassin 2012 rájes 2014 rádjái, lei measta ovttalágan dan golmma bismagottis (10,11,11), de lei Davvi-Hálogalánddas eanemus ja Nidarosas unnimus sámegeiela geavaheapmi. 2014 lei Davvi-Hálogalándda lohku 35, Lulli-Hálogalándda lohku lei 24 ja 17 Nidarosas.

Govus 7.1 Lohku searvegottiin dan golmma davimus bismagottis, main sámegeiella lea gullon ipmilbálvaluseallimis jagi mielde

Diagrámma vuollelis (govus 7.2) čájeha seamma ovdáneami proseanttaid mielde searvegottiin dan golmma davimus bismagottis, mat leat veahá ge sámegeiella geavahan ipmilbálvaluseallimis jagi mielde.

Govus 7.2 Proseantaoassi searvegottiin dan golmma davimus bismagottis, main sámegeiella lea gullon ipmilbálvaluseallimis jagi mielde

Go 15,4 % searvegottiin Nidarosas, Lulli-Hålogalánda ja Davvi-Hålogalánda diedihedje 2012 ahte sámegeiella lei oassin ipmilbálvaluseallimis, de dahke 26,7 % dan seamma guokte jagi maŋŋil. Diet lohku lassánii 11,3 proseantačuoggáin dan golmma bismagottis oktiibuot. Vaikko searvegottiid lohku lei sullii seamma dásis dan golmma bismasuohkanis, de lei proseantačuoggáid ektui eambo davvin go guhkkelis lulde, go leat ollu unnit suohkana Davvi- Hålogalánda ja Lulli-Hålogalánda go Nidarosas. Bismagottiid searvegoddelogu lassáneapmi lea mihtiduvvon proseantačuoggáide ja Davvi-Hålogalánda lei 16,6 proseantačuoggá, Lulli-Hålogalánda lei 12,8 proseantačuoggá ja Nidarosas fas 7,5 proseantačuoggá. Dilli 2014 lea ahte measta bealli Davvi-Hålogalánda searvegottiin, measta njealjádasoassi Lulli-Hålogalánda searvegottiin ja measta gávccádasoassi Nidarosa searvegottiin geavahedje sámegeiella ipmilbálvaluseallimis jagi mielde.

Dat mii mitaluvvu álggus gonagaslaš cealkámuša 1848 doaibmaguovlluid ovdáneami ektui, de vurdojuvvo ahte Davvi-Hålogalánda lea eanemus ja Nidarosas fas unnimus searvegottit main lea veahá ge sámegeiella dan golmma davimus bismagottiin. Dat mii soaitá veahá leat imaštahti lea go searvegottiid lohku mat sámegeiella váldet atnui, lea measta seamma ollu buot bismagottiin.

7.3.2 Ipmilbálvalusaid hivvodat main sámegeiella lei oassin jagi mielde – proavássuohkanadásis

Go lea geahččan man viidát sámegeiella geavahuvvo ipmilbálvalusain, de galgat dál geahččat ipmilbálvalusaid hivvodaga (namalassii logu) main lei sámegeiella oassi dan golmma davimus bismagottis. Dat leat obbalaččat unna logožat. Go galgat oazžut dihto hivvodaga, de fertet ulbmillaččat čájehit loguid proavássuohkaniid dásis. Dat dahká maid vejolažžan buohtastahtit ovdánanmearkkaid gaskal bismagottiid. Lea maid mávssolaš čujuhit ahte eanetlohku dilálašvuodain, de lea unnitlohku searvegottiin ovttá proavássuohkanis, mii geavaha veaháge sámegeiella. Vel proavássuohkaniin gos leat eambo ipmilbálvalusat, de lea hivvodaga sivva go muhtin searvegottiin ii leat obage dahje lea dušše okta ipmilbálvalus jahká, gos sámegeiella gullo. Dat ovttaskas searvegotti main lea positiivvalaš erohus, daid birra mitaluvvu sierra vuollelis **7.3.2** čuoggás.

Dan golmma davimus bismagottis leat oktiibuot 29 proavássuohkana. 12 leat Nidarosas, 8 Lulli-Hålogalánda ja 9 Davvi-Hålogalánda. Diagrámmas vuollelis (govus 7.3) čájeha man ollu 2012 ja 2014 leat ipmilbálvalusat leamaš main oassi lea sámegeiella. Mii sáhttit juohkit proavássuohkaniid njealji jovkui 2014 loguid ektui:

A 6 proavássuohkana – 5 Nidarosas ja 1 Lulli-Hålogalánda – ii lean mihkkege diedihit. Dat eai leat mielde diagrámmas.

B 13 proavássuohkana diedihit 1 ja 11 ipmilbálvalusa sámegeiella osiin.

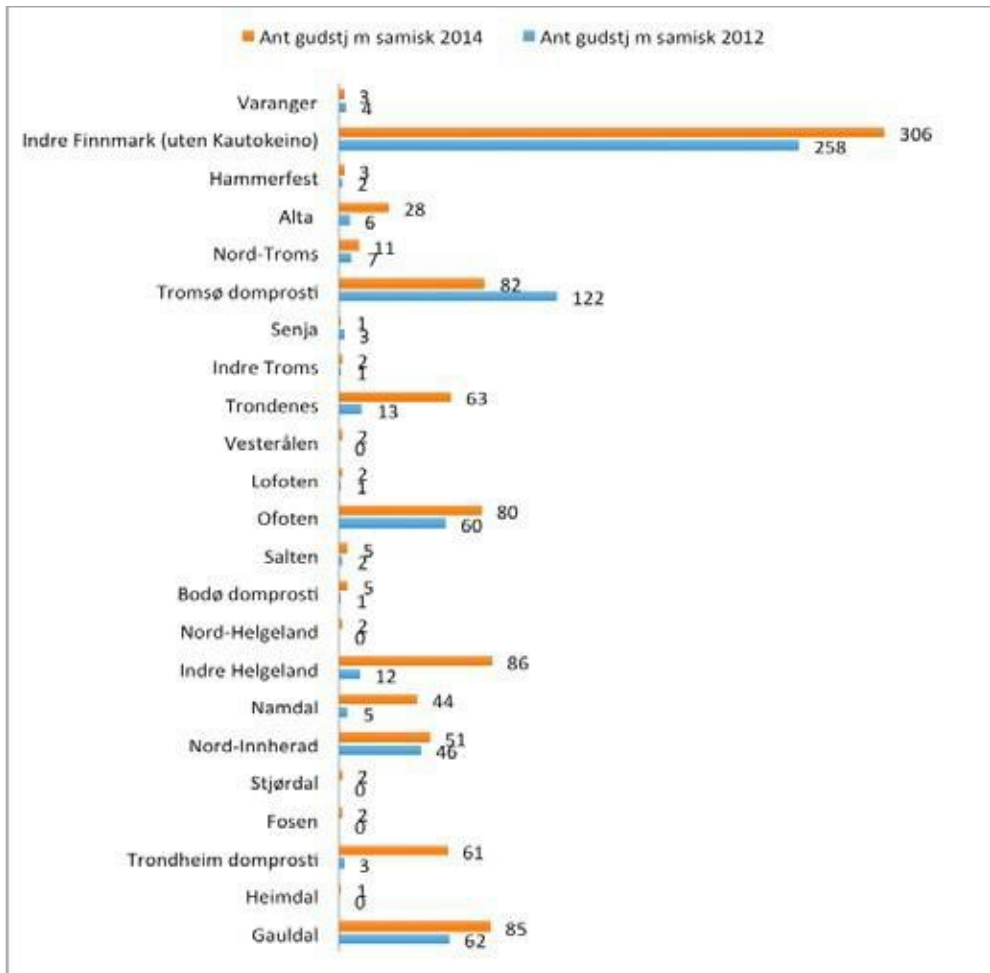
C 9 proavássuohkanis leat gaskal 28-86 ipmilbálvalusa sámegeiella osiin.

D Okta proavássuohkan, Sis-Finnmárku, lea sierralágan kategoriija, gos 2014 leat 305 ipmilbálvalusa sámegeiella osiin, ja de ii leat Guovdageaidnu/Kautokeino mielde loguin.⁷²

⁷² Guovdageainnu searvegoddi ii leat diedihan iežaset loguid 2014 ii SGD girkestastihkkii iige dan earenoamáš diehtočkemii bismagottiin searvegotti sámegeiella geavaheami ektui. Ovddit SGD jahkestastihkain lea obbalaš lohku birrasiid 100, mat leat juhkon sullii 40-50 ipmilbálvalussii sotna-/bassebeivviid ja muđui ges eará ipmilbálvalusain. Lea jáhkehahti ahte eanetlohku dain ipmilbálvalusain lei sámegeiella oassin.

Birrasiid okta goalmádásoassi buot Norgga girku ipmilbálvalusain, main lei sámegeilat oassi, dollui 2014 dáppe. Oktan Guovdageainnuin/Kautokeino, de livčče lohku leamaš birrasiid 40 %. Diagrámmas leat proavássuohkanat biddjon maŋŋálaga, mii muhtin muddui vástida geografiijai davvin lulás. Proavássuohkanat Várjjat ja Trondenes gullaba Davvi-Hålogalánda bismagoddái. Proavássuohkanat Viesterállasis gitta Siskkit Helgelándii gullet fas Lulli- Hålogalándii. Proavássuohkanat Namdalas gitta Gauldalii gullet Nidarosa bismagottiide.

Govus 7.3 Proavássuohkanat Nidarosas, Lulli-Hålogalánda ja Davvi-Hålogalánda main ipmilbálvalusain lei sámegeilla 2012-2014

Sis-Finnmárku lea proavássuohkan mii lea earenoamáš, ja lea maddái dat áidna proavássuohkan Norgga girkus gos buot searvegottit leat sámegeilla hálddašanguovllus. Diet dahká váttisin buohtastahttit dán proavássuohkana eará proavássuohkaniiguin. Jus doalaha Sis-Finnmárkku sierra ja buohtastahttá daid eará proavássuohkaniid, de lea dilli dan golmma bismagottis dakkár maid sáhttá buohtastahttit. Buot golmma bismagottis leat guokte golbma

searvegotti mat gullet sámegeiela hálddašanguvlui: Davvi-Hålogalánda 2 (Gáivuotna Davvi-Tromssa proavássuohkanis ja Loabát/Lavangen Siskkit Tromssa proavássuohkanis), Lulli-Hålogalánda 3 (buohkat Divttasvuona suohkanis/Tysfjord kommune Ofuohta proavássuohkanis, ja Nidarosas 2 (Snåase/Snåsa Davvi-Innherad proavássuohkanis ja Raavrhvijkhe/Røyrvik Namdal proavássuohkanis). Go dieinna vuolggasajiin buohtastahtá proavássuohkaniid, de gávdná muhtin hirpmáhuhtti ovdánanmearkkaid.

Go Sis-Finnmárku ii leat mielde loguin, de lei Nidarosa bismagottis, gos eanemus dollojedje ipmilbálvalusat main lei sámegeielat oassi 2014. Dan 8 proavássuohkanis main de leat eanemus ipmilbálvalusat – namalassii gaskal 28 ja 86 ipmilbálvalusa oktan sámegeielat osiin jahká – de gullet olles 4 proavássuohkana Nidarosii. Gaskamearálaš ipmilbálvalusaid lohku, main sámegeiella geavahuvvui dan 4 proavássuohkanis lea 60,2. Goappaš proavássuohkana Nidarosas gullet daidda, main lea searvegoddi mii gullá sámegeielat hálddašanguvlui (Raavrhvijkhe /Røyrvik Namdal proavássuohkanis ja Snåase/Snåsa Davvi-Innherad proavássuohkan).

Lulli-Hålogalándii gullet 2 proavássuohkana dan kategoriijai (28-86 ipmilbálvalusa jahká sámegeielat osiin) main lea 83 gaskamearálašlohku ipmilbálvalusain main lei sámegeielat oassi. Dat golbma searvegotti sámegeiela hálddašanguovllus (julevsámegeillii), leat buohkat Divttasvuona suohkanis/Tysfjord kommune, ja dat ovdastit dás Ofuohta proavássuohkana.

Davvi-Hålogalándda bismagottis leat, go Sis-Finnmárku ii leat mielde, 2 proavássuohkana dain proavássuohkaniin main ledje eanemus ipmilbálvalusat sámegeielat osiin. Gaskamearálaččat dás lea 52 ipmilbálvalusa jahká sámegeielat osiin, namalassii unnit go dat namuhuvvon proavássuohkana Nidarosas ja Lulli-Hålogalánddas. Álgoálggus lei hirpmástuhtti go Davvi-Hålogalánddas lei nu vuollegis lohku, go ii goabbáge dan 2 proavássuohkanis Davvi-Hålogalánddas searvegottiin, mat gullet sámegeiela hálddašanguvlui (Davvi-Tromssa proavássuohkanis Gáivuotna/Kåfjord searvegoddi ja Siskkit Tromssa proavássuohkanis Loabát/Lavangen searvegoddi), leat oassin dain proavássuohkaniin, main ledje 28-86 ipmilbálvalusa jahká main sámegeiella lei oassin.

Sáhtá leat beroštahtti guorahallat movt ovdáneapmi gonagaslaš cealkámuša 1848 doaibmaguovllus lea leamaš. De ii leat ovdamearkka dihte nu imaš ahte sámegeiella lea nu nanus Sis-Finnmárkku proavássuohkanis. Searvegottiin dáppe lea dat áidna sadi Norgga girkus gos lea leamaš sámegeiella čađa gaska ipmilbálvaluseallimis olles dáruiduhttin áigodaga.

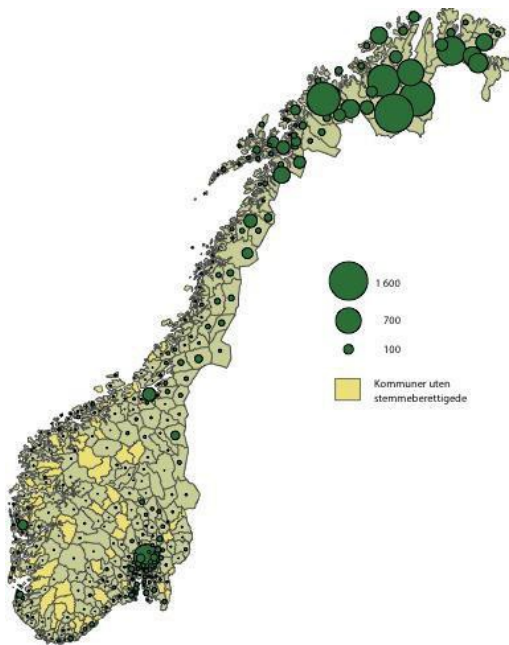
Dat mii lea eambo hirpmástuhtti doaibmaguovllu ovdáneamis dan gonagaslaš cealkámušas, lea ahte dat guovllut mat mañemus sihkastuvvo doaibmaguovllu njuolggadusain, nugo Finnmárkku rittus ja ollu Tromssas, dain proavássuohkaniin leat dat main lea buot unnimus oassi sámegeiella ipmilbálvalusain, jus geahččá dan golbma bismagotti oktan. Iige dáidde gal sivva leat ahte dán guovllus leat unnán sámi sogalaččat.

Dás sáhtášii leat beroštahtti geavahit vuodđun juogu, dan ektui geat leat diedihan iežaset Sámedikki jienastuslogu. Ii dan dihte gal ahte sii geat leat diedihan iežaset sámi jienastuslohkui leat dan mađe go leat sápmelaččat Norggas – dat duođalaš lohku livčče lean mángga geardá eambo⁷³ - muhto go dat geográfalaš juohku sis, geat leat diedihan iežaset sámi jienastuslohkui, jáhkkimis lea dohkkehahtti mearka dasa movt sámi álbmot obbalaččat juohkása geográfalaččat.

⁷³ Sámedikki jienastuslogus ledje 2013 Sámedikki dieđuid mielde 15 005 diedihan iežaset sisa. (jf. <https://www.sametinget.no/Valg-og-manntall/Kampanjeside/Valgmanntall/Sametingets-valgmanntall-2013>).

Okta eahpedohkálaš árvideapmi lea ahte dán logu sáhtá unnimusat geardut 3, jus galggašii leat láhkage logu man ollu leat sápmelaččaid Norggas.

Govus 7.4 Geográfalaš juohku sis geat leat dieđihan iežaset Sámedikki jienastuslohkui

ipmilbálvalussii.

Kárta gurutbealde, mii lea vižžon SGD *Samisk statistikk 2014 – Sámi statistikk 2014* (Slaastad 2014: 23), mii čájeha man oallugat leat dieđihan Sámedikki jienastuslohkui, juhkkon suohkaniid mielde. Dás oaidnit ahte muhtin suohkaniin, main lea stuora oassi dieđihuvvon jienastuslohkui, leat juste proavássuohkaniin mat leat Sis-Finnmárkku provássuohkana lagamus ránnját. Jus geahččá statistikkas man ollu sámegeiella geavahuvvo ipmilbálvalusain (govus 7.3), de oaidná ahte dát proavássuohkanat leat proavássuohkaniin Nidarosas, Lulli-Hålogalánddas ja Davvi-Hålogalánddas main lea unnimus hivvodat ipmilbálvalusat sámegeielat osiin. Lea jáhkehahtti ahte vuolitvuodadovdu ja oaidnemeahttuvuohta, maid dáruiduhttin dagahii dain guovlluin, lea ain váikkuheame searvegottiid návccaide ja dáhttui fátmastit sámegeiela mielde

Davvi Tromssa proavássuohkan, mas lea okta searvegoddi sámegeiela hálddašanguovllus, lea 2014 registrerejuvvon 11 ipmilbálvalusa, main lei sámegeielat oassi. Dat 12 eará proavássuohkana dan golmma davimus bismagottis leat 2014 registrerejuvvon 1-5 ipmilbálvalusain main sámegeiella lei oassin. 3 dain gullet Nidarosii, 5 Lulli-Hålogalándii ja 4 ges Davvi-Hålogalándii. Lea mearkkašahhtti ahte okta proavássuohkan, mas searvegoddi gullá sámegeiela hálddašanguvlui (Siskkit Tromssa proavássuohkan), ovddasta proavássuohkana mas leat nu unnán sámegeiela logut. Dás lea váttis oaidnit ahte sámegeiela hálddašanguovllus lea leamaš makkárge váikkuhus ipmilbálvaluseallimii.

7.3.3 Ipmilbálvalusaid hivvodat, main lea sámegeielat oassi jagi mielde–searvegottiiddási

Dás badjelis lea ipmilbálvalusaid hivvodat, main lea sámegeielat oassi čalmmustahtton proavássuohkaniid dásis. Dás galgat geahččat searvegottiid dássái. Seammás go dat eanas searvegottit dieđihit ahte sis lea sámegeielat oassi ipmilbálvalusas, de lea sis leamaš sámegeiella ipmilbálvalusas dušše oktii dahje guktii jahkái, ja leat dušše moadde searvegotti mat dagahit daid stuorit loguid statistikkii. Lea beroštahtti mearkkašit ahte eanas dain searvegottiin lea lassánan sámegeielat oassi ipmilbálvalusas 2012 rájes 2014 rádjái. Tabealla vuolleis (tabealla 7.1) čájeha makkár searvegottiin lea sáhka, ja makkár sámegeiella dain lea fásta ipmilbálvaluseallimis. Go logut Sis-Finnmárkku proavássuohkanis kommenterejuvvojit sierra 7.3.5.čuoggás, de eai namuhuvvo daid birra dál.

Tabealla 7.1 Ipmilbálvalusaid lohku oktan sámegielat osiin – välljejuvvon searvegottit

LULLISÁME GIELLA	2012	2014	JULEVSÁME GIELLA	2012	2014	DAVVISÁMEGI ELLA	2012	2014
Nidarosdomen	3	61	Ájluokta/Ájladde	22	20	Tromssa duopmogirku	74	70
Plassje, Glåmos Prahke ja Hitterdalen *	62*	60*	Gásluokta	18	14	Skánit, Duviika ja Astavuotna *	8*	58*
Singsås	0	24	Hierenjárgga	16	6	Áltá	6	22
Snåasa	46	51	Hábmer ja Sagfjord *	0*	44*	Deatnu (SF)***	31	63
Raavrhvhvijke	5	46				Unjárga (SF)***	20	28
Namsskogan	0	22				Buolbmát (SF)***	32	24
Árborde**	0**	22				Porsángu (SF)***	75	94
Nordrana**	12**	50				Karášjohka (SF)***	99	99
Sjona		14				Guovdageaidnu (SF)***		

* Loguin leat mielde mánga searvegotti, mat leat välljen loguid diedihit oktan lohkun suohkandásis.

** Siskkit Helgelándda dieđiheapmi lei váilevaš 2012. Hattfjelldal logut leat eaħpesihkkarat 2012. Logut Davvi-Ranas leat sullii logut sáddejuvvon e-boasta bokte26.5.2015 Sámi girkoráđđái.

*** Searvegottit gullet Sis-Finnmárku proavássuohkanii

Lullisámegiella

Tabealla badjelis čájeha ahte dien áigodagas leat earenoamážiid lullisámi giellaguovllu searvegottit, mat čájehit positiivvalaš ovdáneami dasa ahte lasihit sámegielat oasi ipmilbálvalusaide (lullisámegillii). Go jurddaša ahte lullisámegiella lea dat eanemus áitojuvvon giella dan golmma almmolaš sámegielain Norggas, de lea dat ilolaš ovdáneapmi.

Searvegottiid lohku, mat leat diedihan alddiineaset leamaš sámegielat oasi ipmilbálvalusas virolaš vuodus, leat lassánan viđa searvegottis guoktenuppelohkáid searvegoddái 2012 rájes 2014 rádjái. Ipmilbálvalusaid lohku, main sámegiella lea leamaš oassin, leat lassánan 128 ipmilbálvalusas 2012 gitta 350 ipmilbálvalussii 2014. Searvegottit leat jeavddalaččat juohkásan miehtá lullisámi giellaguovllu goappaš daid bismagottiin (ovcci Nidarosas ja golbma Lulli-Hålogalánda).

Go Nidaros duopmogirku (Nidarosdomen) lea daid searvegottiid gaskkas, de lea gánske dat stuorimus imáš, ja das lea stuora symbolalašárvu. Dáppe diedihuvvo ahte lullisámegielat oassi lea mielde buot ipmilbálvalusain, leažžá dál suohkanbáhppa, duopmoproavás, bisma dahje preses gii sárdnida. Dat lei maid dat searvegoddi Norgga girkus, gos ledje buot eanemus olbmo ipmilbálvalusain, gos sámegiella lei oassin 2014 (19 614 olbmo).

Logut Saemien Áálmegeš, sámi searvegoddi lullisámi giellaguovllus, mii ášahuvvui geaħčalanortnegiin 2009 ja mii šattai bissovažžan 2015, eai leat diedihuvvon sierra 2014. Dát

lea sámi kategorijasearvegoddi, mii gokčá olles lullisámi guovllu. Lea vejolaš ahte mánga ipmilbálvalusa maid Saemien Áálmege lea doallan, leat čállojuvvon beaiverregistarii suohkangirkuide, mat gullet báikkálaš searvegottiide, ja danne leat mielde dain loguin mat dás badjelis leat almmuhuvvon. Lea maiddáí jáhkehahti ahte soames ipmilbálvalusat eai leat dain mielde, nugo olgoipmilbálvalusat. Beroškeahhtá leat go logut mielde vai eai, maid Saemien Áálmege lea lágidan, de sáhttet goit logut čájehit ahte Nidaros bismagoddi lea nannen lullisámi girkoallima, go leat ásahan Saemien Áálmege, ja leat maid leamaš veahkkinn lokteme dihtomielašvuoda lullisápmelaččaid girkolašallimii obbalaččat.

Julevsámegiella

Vaikko julevsámegiela oassi ipmilbálvalusain lea njiedjan 2012 rájes 2014 rádjái dan golmma searvegottis Divttasvuonas/Tysfjord, de leat dat guoktesearvegotti Hamarøy/Hábmerisrievdan ii ovttaga sámegiela oasis fásta ortnegii geavahit julevsámegiela ipmilbálvalusas. Julevsámegiela oassi lea eará sániiguin šaddan dábálaš ortnegiin viđa searvegottis 2014, mii 2012 lei dušše golmma searvegottis. Dáin searvegottiin leat 2014 dollon oktiibuot 84 ipmilbálvalusa, maid sámegiella lei oassin. 2012 lei dát lohku 56.

Lullisámi giellaguovllu ektui lea ovdáneapmi julevsámegiela geavahit ipmilbálvalusas fásta vuodus guovtti suohkanii čáhkejuvvon, mat leat julevsámegiela váldoguovllut Norggas. Julevsámi guovlu lea goitge stuorit go dát. Erohus Nidarosa ja Davvi-Hålogalándda bismagottiin, de ii gullo julevsámegiella fásta Bådådjo duopmogirkus. Dás livčče árvideamis leamaš stuora mearkašupmi julevsámegillii obbalaččat bismagottis, jus duopmogirkosearvegoddi livččeláidesteaddjindánoktavuodas.

Davvisámegiella

Jus doalahit Sis-Finnmárkku searvegottiid olggobealde, de lea Tromssa duopmogirku, dat golmma searvegotti Skánit suohkanis, ja veaháš vel Áltá searvegoddi, mat posiitiivvalaččat earuhit davvisámegiela giellaguovllu. Oktiibuot ovddastit diet vihtta searvegotti 150 ipmilbálvalusa, main sámegiella lei oassin 2014. Dat leat 75% buot dieđihuvvon ipmilbálvalusain, main davvisámegiella gullui Davvi-Hålogalánddas, go Sis-Finnmárku lea olggobealde.

Dan guđa searvegottis Sis-Finnmárkku proavássuohkanis leat 2014 logi searvegotti davvisámegiela giellaguovllus, main sámegiella lea fásta ipmilbálvalusas. (Sis-Finnmárkku proavássuohkana dili birra muitaluvvo eambo 7.3.5). Áltá searvegoddi boahťá lassin dáidda sullii njealjádassosiin ipmilbálvalusain, main leisámegiela oassi.

2014 lei Tromssa Duopmogirku searvegoddi nubbin riikkas, gos ledje eanemus olbmo ipmilbálvalusain, main lei sámegiela oassi (9529 olbmo). Dieđihuvvo ahte searvegoddi álggi fásta sámegiela osiin 2011. Skánit searvegottit leat rievadan doaimama áigodagas, gos álggos eai obage lean sámegiela osit ipmilbálvalusas ja dál lea sámegiela oassi šaddan fásta ortnegiin. Áltá searvegottis gal ii leat sámegiela oassi fásta ortnet ipmilbálvalusas, muhto leat mearkašahttiollulasihan.

7.3.4 Ovdánansárgát ossodatstatistihkačuovggas

Ossodatstatistihka mii lea vuodduvuvvon bismagotti raporteremis departementii ođđajagimánu 2015, doarju daid eanas posiitiiva ovdánemiid maid dássázi leat vuohtán

statistihkas (vrd. tabealla 7.2).⁷⁴ Das leat raportereren Davvi-Hålogalánda, Lulli-Hålogalánda, Nidaros ja Hamar bismagottit galle searvegotti leat main lea sámegeiella siskkilduvvon báikkálaš ipmilbálvalusaid vuoddoortnegii, ja galle searvegotti leat main lea sámegeiella ja kultuvra siskkilduvvon báikkálaš oskuoahppoplánii. Dieid bismagottiid raporteremii leat vuodđun boadusindikáhtorat maid Norgga girku lea bidjan.

Tabealla 7.2 Logut ossodatstatistihkas

	Galli searvegottis lea sámegeiella báikkálaš ipmilbálvalusaid vuoddoortnegis		Galli searvegottis lea sámegeiella ja kultuvra searvegotti oskuoahppoplánas	
	2013	2014	2013	2014
Hamar	1	0	1	0
Nidaros	11	16	0	4
Lulli-Hålogalánda	2	6	6	7
Davvi-Hålogalánda	13	25	8	15
Oktiibuot	27	47	15	26

Ossodatstatistihkka čájeha positiiva tendeanssa. Lohku galle searvegotti leat siskkildan sámegeiella báikkálaš ipmilbálvalusaid ortnegii, lassánii 27 searvegottis 2013 rájes 47 searvegoddái 2014. Lohku galle searvegotti ledje sisafievrridan sámegeiella ja kultuvra báikkálaš oskuoahpahussii, lassánii 15:s jagi 2013 rájes 26:i jagi 2014 rádjái. Čielga lassáneapmi 2014 ipmilbálvalusstatistihkas das galli searvegottis ja galli ipmilbálvalus lea oassi sámegeiella, orru gitta das makkár duohta strategalaš giellaválljejuvvo ipmilbálvalus lea biddjon searvegottiid báikkálaš plánaide. Mii sáhttit ossodatstatistihka vuodul dadjat ahte 63,5 % dain 74 searvegottiin mat leat Nidaros, Lulli-Hålogalánda ja Davvi-Hålogalánda bismagottiin ja main 2014 lei ipmilbálvalus sámi sisdoaluin, dahke dan searvegottiráđi mearrádusa vuodul.

7.3.5 Sámegeiellageavahandássi ovttaskas ipmilbálvalus - deaddu sámegeiella hálddašanguovllus

Dássázii leat čilgen lávdama ja hivvodaga ipmilbálvalusain main lea leamaš sámi oassi. Jus geahččá dušše dan, de gártá menddo positiiva govva sámegeiella stáhtusis Norgga girku ipmilbálvalusain. Sivva dasa lea go stuora eanetlohku statistihkamateriála ipmilbálvalusain main lea sámi oassi, leat geavahan hui unna hivvodagaža sámegeiella ovttaskas ipmilbálvalusain. Ráđđehusa Sámegeiella doaibmaplánas (2009) leat analyhtalaš perspektiivvat mat sáhttet addit mánggabelatbut dulkojumi statistihkamateriálas. Doaibmaplána hámuha golbma váldosuorggi golmma čoaivddasánis: *oahppu* mearkkašumiin ulbmillaš sámegeielloahpu, *geavahit* sátnái leat bidjan mearkkašumi lasihit sámegeiella geavaheami eanemus lági mielde arenain, ja *oaidnit* sátni mearkkašumiin dahkat sámegeiella oainnusin almmolašvuodas. Erohus

⁷⁴ Jf. Girkoráđi, Girkuiddgaskasaš ráđi ja Sámi girkoráđi, Norgga girku Jahkeraporta 2014. Geahča: https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/arsmeldinger/aarsrapport_nasjonale_kirkelige_raad_-20141.pdf

geahččat- ja *geavahit-*perspektiivvain addá vejolašvuoda dán girkolaš statistihka lohkat mánggabelálaččabut.

*Oaidnit-*perspektiivva sisdoallu lea vuosttažettiin oččodit sámegillii lassi árvvu ja stáhtusa dan oainnusin dahkama bokte almmolaš arenain. Dan árvvu ii galgga unnášit, go dat mielddisbukta dehálaš doarjaga sámegiela geavaheddjiide ja sámegiela giellaservodahkii. *Geavahit-*perspektiiva sisdoallá eanet, namalassii ráhkadit duohta *geavahanarenaid* sámegillii. Nu go dat lea dán artihkkala temá ektui geavahuvvon, de lea das sáhka man muddui sámegiella lea geavahusgiella ipmilbálvalusain, dat mearkkaša man muddui guhtege ipmilbálvalus lea *sámegielat* ipmilbálvalusmeassu.

Dat posiitiiva treanddat mat vuhttojit statistihkkamateriálas dássáži, leat vuosttažettiin *oaidnit-*perspektiivvas. Dat mearkkaša ahte sámegiella šaddá oinnolaš ja dohkkehuvvon sámegiela geavaheami bokte ovta dahje guokte ovttaskasoasis ipmilbálvalusas. Muhto mii lea sámegiela stáhtus *geavahit-*perspektiivvas? Dat erenoamáš statihkkaskovvi man bokte lea raporterejuvvon golmma davimus bismagottiin, leat indikáhtorat mat čájehit dan. Vuolábealde lea oassi skovis oktan indikáhtoriid čilgehusaiguin.

Govus 7.5 Skovvi mainna háhká statihka sámegiela geavaheamis Nidaros, Lulli-Hålogálánda ja Davvi-Hålogálánda bismagottiin

	Liturgiiija				Sárdni				Giella			Boahtán (ipmilbálv. / Lohku (gásta, konf., viiháh, hávdád.)
	Sámegiel liturgiiija (< 90 % sámegillii)	Sámeg-dárog liturgiiija	Dárog-sámeg liturgiiija	Sámeg oasit (lit. oasit sálbma, etc.) (> 10 %)	Dulkon sámegillii	Dulkon dárogillii	Dušše sámegillii	Oasit sámegillii	D.sá	J.sá	L.sá	
Mearriduvvon Ipmilbálvalusat												
Eará Ipmilbálvalusat												
Gásta					-	--	--					
Konfirmašuvdna					-	--	--					
Vihaheapmi												
Hávdádeapmi												

Sámegielat liturgiiija = eanet go 90 % liturgiiijas lea ovddiduvvon sámegillii

Sámeg-dárog liturgiiija = 50–90 % liturgiiijas lea ovddiduvvon sámegillii

Dárog-sámeg liturgiiija = 10–50 % liturgiiijas lea ovddiduvvon sámegillii

Oasit sámegillii = unnit go 10 % liturgiiijas ovddiduvvon sámegillii / ovttaskasoasit dahje ovttaskassálbma/sálmmat lávlojuvvon sámegillii, dahje eará sámegielat elemeanttat geavahas ipmilbálvalusas/girkolaš meanuin.

Dulkon sámegillii = sárdni dollojuvvon dárogillii ja dulkojuvvon sámegillii

Dulkon dárogillii = sárdni dollojuvvon sámegillii ja dulkojuvvon dárogillii

Dušše sámegiella = sárdni dušše sámegillii

Oasit sámegillii = oasit sártnis dárogillii ja oasit sártnis sámegillii

Dsá = davvisámegiella, **Jsá** = julevsámegiella, **Lsá** = lullisámegiella

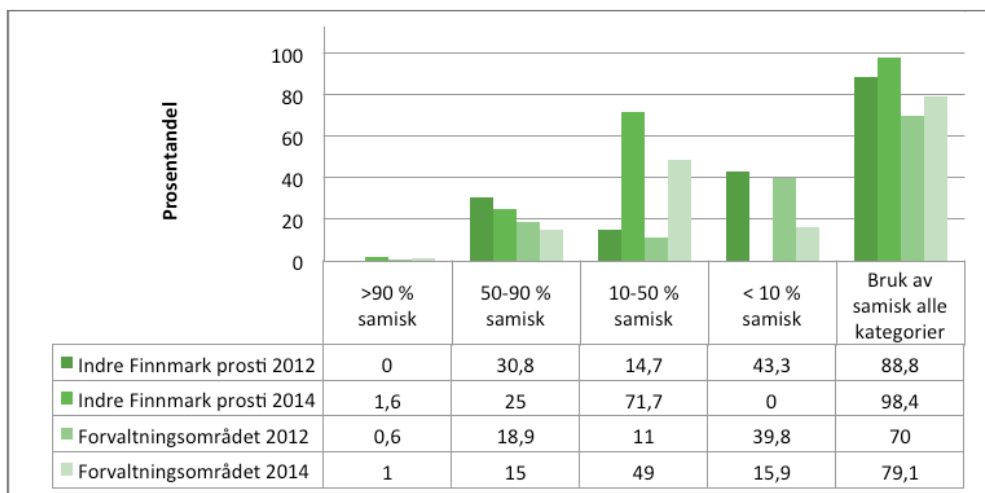
Skovvi čájeha ahte searvegoddi lea raporterren guovtti paramehterii mat indikerejit sámegiela giellageavahandási ovttaskasipmilbálvalusain, daid liturgiijain ja sártniin. Go geahččá giellageavaheami liturgiijas de sáhtá válljet njeallje giellageavahandási gaskkas, kontinuumas ollu gitta unnán sámegiela geavaheamis. Njeallje raporterren-molssaevttu leat: 1) eanet go 90% liturgiijas lea sámegillii, 2) 50-90% lea sámegillii, 3) 10-50 % lea sámegillii ja 4) unnit go 10% lea sámegillii. Sártni giellaválljema ektui leat válljenmolssaevttut: 1) sárdni lea dulkojuvvon sámegillii, 2) sárdni lea dulkojuvvon dárogillii, 3) sárdni lea dušše sámegillii, 4) oassi sártnis lea sámegillii.

Joatkkagis geahččat dušše dili sámegiela hálddašanguovllu searvegottiin. Ráddjet dasa vuosttažettiin danne go searvegottit olggobealde hálddašanguovllu hui hárvge geavahit eanet go 10% sámegiela liturgiijas, dahje sámegiela giellan sártnis. Sámegiela geavaheami stáhtusa čilgen hálddašanguovllus ovdasta danne oalle bures sámegiela stáhtusa geavahusgiellan Norgga girkus. Viidásit lea lunddolaš ahte leat vuordámušat ahte sámegiela geavahuvvo eanet dain searvegottiin, go dain leat dihto geatnegasvuodát sámegiela giellaguovddas sámelága giellanjuolggadusaid bokte ja girku iežas ipmilbálvaluseallin mearrádusaid bokte (vrd. kap. 2.2 badjelis).

Loguide maid viidásit ovdanbuktit, leat vuodđun raporteremat nu gohčoduvvon «mearriduvvon ipmilbálvalusain» dahje «ipmilbálvalusain sotna-/bassebeivviid», main lea measta seamma mearkašupmi.

Diagrámmas vuolleis (Govus 7.6) oaidnit Sis-Finnmárkku proavássuohkana ja olles sámegiela hálddašanguovllu, earret Guovdageainnu, gaskamearálášloguid jagiin 2012 ja 2014. Diagrámma čájeha vihtta stoalpojoavkku. Njeallje vuosttaža čájehit juohkáseami njealji giellageavahandási gaskkas liturgiijas mearriduvvon ipmilbálvalusain/ipmilbálvalusain sotna-/bassebeivviid. Stoalpojoavku áibbas olgešbealde čájeha proseantaoasi oktiibuot sámegiela geavaheamis liturgiijas, beroškeahhtá giellageavahandási.

Govus 7.6 Oassi sámegiela ovttaskasipmilbálvalusaid liturgiijas – Sis Finnmarkku proavássuohkanis ja giellahálddašanguovllus

Oassi mearriduvvon ipmilbálvalusat (sotn./bassebeivviid) main leat geavahan sámegiela (stoalpojoavku olgešbealde) lea lassánan dan guovttijagiáigodagas. Lassáneapmi lea 9,6

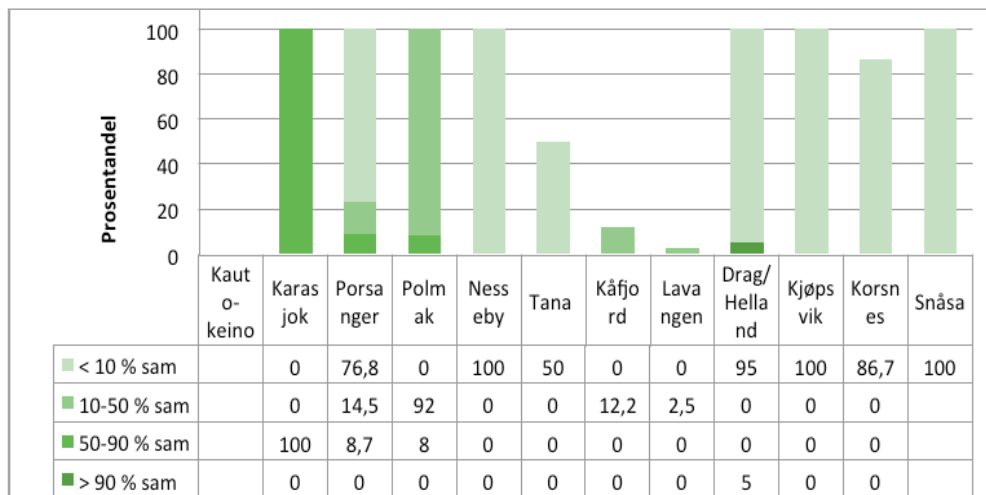
proseantapoean̄a Sis-Finnmárkku proavássuohkanis (88,8–98,4 %) ja 9,1 proseantapoean̄ain (70–79,1 %) hálddašanguovllus ollislaččat. Njeallje stoalpojoavkku gurut ravddas čájehit mo dat juohkásit giellageavahusdásiid gaskkas. Statistihkka čájeha ahte eai lean báljo ipmilbálvalusat main lei oassi liturgiijas mas lei sámegeiella badjel 90 %. Ipmilbálvalusat main geavahedje sámegeiella liturgiijas juohkásedje eanas kategoriijaide 50–90 %, 10–50 % ja vuollel

10 %. Kategoriijas vuollel 10 % lei stuorimus oassi jagi 2012, Sis-Finnmárkku proavássuohkanis jávkka dat kategoriija áibbas jagi 2014. Maiddá kategoriija 50–90 % sámegeiella njejai veaháš guoktejagiáigodagas. Seammás go 10–50 % liturgiija sámegeilli lea unnimus oassin golmma kategoriijas jagi 2012, de lea dat stuorimus kategoriija Sis-Finnmárkku proavássuohkanis jagi 2014.

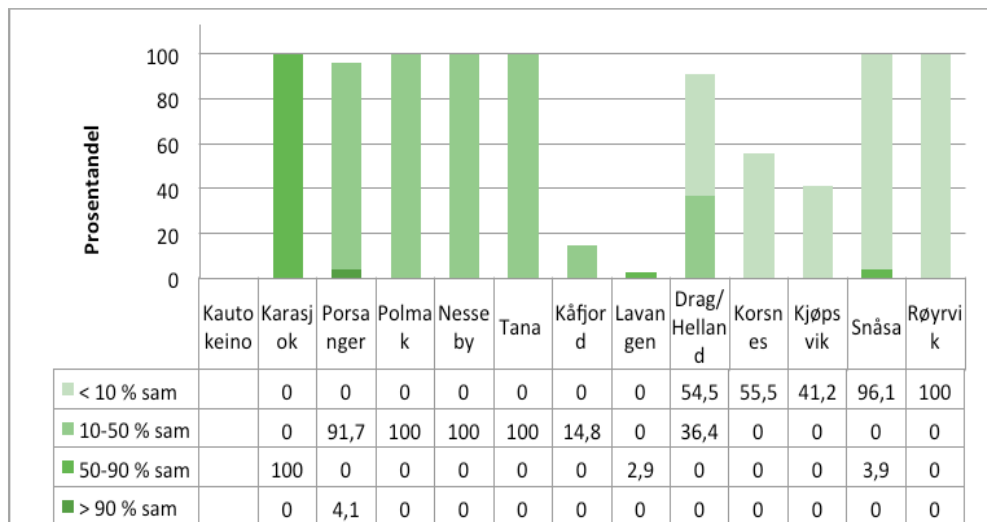
Bismagottit ja erenoamážit Davvi-Hálogalanddas, leat diedihan ahte lea veaháš eahpesihkarvuotta searvegottiin mo iešgudetge kategoriijaid galgá mearridit. Danne sáhtá deaddu sirdojuvvon 2012 rájes 2014 rádjái, goit belohakkii, danne go lea eahpesihkarvuotta dahje inkonsekveansa mo dat lea ipmárdusa mielde dahkkon dan guokte jagi. Statistihkka galggašii danne lohkat dušše čujuhussan dasa man muttus geavahusdási lea. Guokte diagrámma vuollel (govus 7.7 ja govus 7.8) čájehit juohkásami njealji giellageavahusdási gaskkas liturgiijain searvegottedásis jagiid 2012 ja 2014. Diagrámma gurut ravdda guhtta searvegotti (maiddá vel Deatnu/Tana) gullet Sis-Finnmárkku proavássuohkanii. Das de leat guokte vel searvegotti mat gullet davvisámegeielat giellahálddašanguvlui, Gáivuotna/Kåfjord ja Loabát/Lavangen. Čuovvovaš golbma searvegotti, Ájluokta/Ájladde (Drag/Helland), Gásluokta/Kjøpsvik ja Hierggenjårgga/Korsnes, leat Divtasvuona suohkanis, julevsámi giellahálddašanguovllus. Stoalpu/stoalpput olgeš ravddas – Snåase/Snåsa ja 2014 rájes maiddá Raarvihke/Røyrvik – lea ges lullisámi guovlu giellahálddašanguovllus.

Ivnnit stoalppuin čájehit man stuora oassin sámegeiella lea geavahuvvon guhtege ipmilbálvalusas: sevndjes ivdni čájeha ahte gielladási lea badjin, čuvges ivdni čájeha vuollegis gielladási. Diagrámma čájeha ahte giellageavahusdási lea alit Sis-Finnmárkku proavássuohkanis go eará searvegottiin.

Govus 7.7 Sámegeiella proseantaoassi liturgiijain ovttaskasipmilbálvalusain – searvegottiin giellahálddašanguovllus 2012

Govus 7.8 Sámegeiela proseantaoassi liturgiijain ovttaskasipmilbálvalusain – searvegottiin giellahálddašanguovllus 2014

Alimus sámegeiela giellageavahusdássii lea Kárásjogas ja dieđuid mielde leat doppe buot mearriduvvon ipmilbálvalusat sihke jagi 2012 ja 2014 gullevaččat kategoriijai 50–90 % sámegeiella. Vaikko eai leat logut Guovdageainnus, de lea jáhkehahti ahte giellageavahusprofila sulastahtá eanemus Kárásjoga, dain searvegottiin main mis leat logut. Dat moadde almmuhuvvon ipmilbálvalusa 2014 main lei eanet go 90% liturgiijas leat dollon Porsáŋggus. Deatnu lea duppalaštán oasi galle ipmilbálvalusa leat main lea sámegeiella 50% rájes jagi 2012 100% rádjái jagi 2014. Gáivuotna ja Loabát, erenoamážit dat manjit, sierrana negatiivvalaččat goappaš jagiid eará searvegottiid ektui hálddašanguovllus. Go geahččá ášši dan ektui maid Norgga girku iežas alimus orgána lea mearridan girkoallimii sámegeiela hálddašanguovlui, de lea 14,8 ja 2,9 % vuolábealde dan maid vuordá sámegeiela hálddašanguovllus.

Julevsámi guovllus lea sámegeiela (julevsámegeiela) geavaheami proseantaoassi searvegottiin Divtasvuonas, mii lea Ájluokta/Ájladde, Hierggenjárgga ja Gásluokta searvegottiin, hui buorre jagi 2012. Dat oassi lea veaháš vuollelis jagi 2014, erenoamážit Gásluovttas (100% njiejai 41,2%). Unna oasáš ipmilbálvalusain hálddašanguovllus main lei eanet go 90 % liturgiijas sámegeilli ledje Ájluovtta/Ájladde searvegottis jagi 2012.

Váldogovva mii orru ihttime statistihkas, lea ahte sámegeiella – earret Loabáhis ja Gáivuonas – lea oalle muddui šaddan dábalaš ipmilbálvalusgiellan sámegeiela hálddašanguovllus, goit jobe geahččan-perspektiivvas (oainnusin dahkan). Dattetge lea eahpesihkareabbo mii lea stáhtus geavahan-perspektiivvas. Dán dáfus sierranit Sis-Finnmárkku proavássuohkana searvegottit nu ahte dain lea oppalaččat alit giellageavahusdássii, vaikko doppe nai leat mearkašahti siskkaldas erohusat.

Statistihka orru čájeheame ahte vuolimus giellageavahusdássii lea loktanen badjelii, dan seammás go alimus giellageavahusdássii lea njiedjan veaháš hálddašanguovllus 2012 rájes 2014

rádjái. Nugo namuhuvvon de lea diedihuvvon bismagottiin ahte muhtun searvegottit leat leamaš eahpesihkkarat mo sii galget kategoriseret gielladási. Dasa lassin leat guokte kategoriija (10– 50 % og 50–90 %) oalle stuorrát ja sáhttet geavatláččat čáhkkehit iešguđelágan gielladásiid. Govvidus mii dás hábmejuvvo ii sáhte danne geahččat áibbas sihkkarin, ja ferte várrogasat geassit čeahkkái cealkámušaid. Logut addet goitge vuodu dihtomielalaš ságastallamii dasa man muddui searvegottit láhččet sámegeallii dili leat geavahusgiellan ipmilbálvalusain.

Okta vuohki nannet giellageavahusdási sáhtta leat oččodit alit giellageavahusdási buot ipmilbálvalusain. Eará vuohki sáhtta leat loktet giellageavahusdási ovttain cehkiin *dihito logu* ipmilbálvalusain, ja nu ráhkadit stuorit variášuvnna giellaprofiillas.

Govus 7.9 Sártni dulkon sámegeallii ovttaskasipmilbálvalusain giellahálddašanguovllus 2012 ja 2014

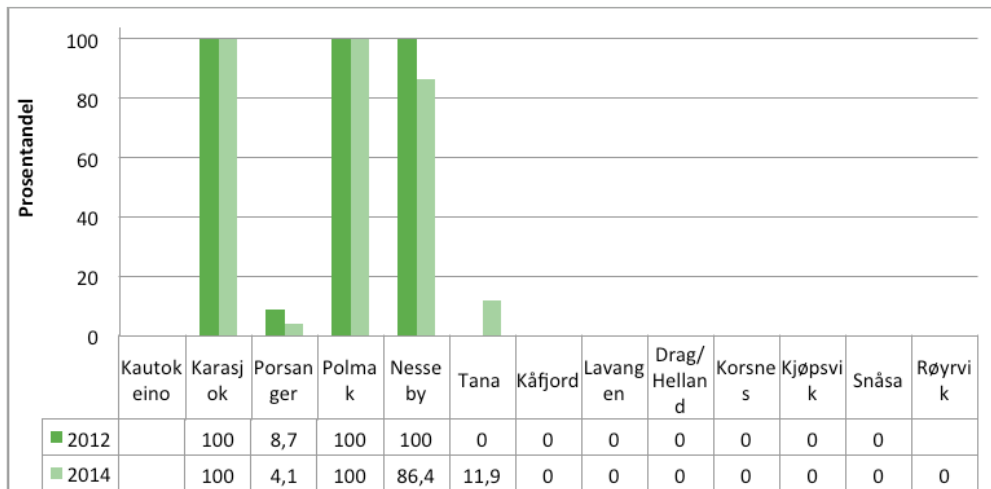

Diagramma badjelis (Govus 7.9) čájeha mo lea sámegealla stáhtus *sárdnegeallan* mearriduvvon ipmilbálvalusain (sotna-/bassebeivviid) sámegealla hálddašanguovllus. Jagi 2012 ja 2014 statistihka čájehit čielgasit ahte sámegealla lea *dulkongiella* Norgga girku sártniin. Jus geahččá buot searvegottiid golmma davimus bismagottis oktii, de lea diedihuvvon dušše okta guovtti jagis mas lea sárdniduvvon sámegeallii ja dulkojuvvon dárogillii.⁷⁵ Ii leat dihtosis leago dát dáhpáhuovvon Guovdageainnus go dasa eai leat logut.

Diagramma čájeha stuora erohusaid giellahálddašanguovllu siskkobealde dan ektui makkár vejolašvuotta searvegottis lea gullat sámegealla sártnis. Sis-Finnmárkku proavásuohkanis ollislaččat dulkojuvvojit sártnit beali mearriduvvon ipmilbálvalusain (go Guovdageaidnu ii leat mielde). Kárášjogas, Buolbmágis ja Unjárggas dulkojuvvo measta álo (dat guoská maiddá Guovdageidnu vaikko dat ii leat mielde statistihkas), muhto dát dáhpáhuovvo dušše muhtomin Deanus ja Porsággus. Dain vuosttamuš namuhuvvon searvegottiin lea čadat leamaš fásta girkodulkavirgi. Porsággus ii leat girkodulkavirgi ja leat «luoikkahan» girkodulka Kárášjogas. Deatnu lea oktaságuovllus Buolbmát searvegottiin (dat guokte searvegotti biddjuiga oktii 1.1.2015), ja dát juogadit dulka Unjárggain. Dulkojuvvon ipmilbálvalusaid

⁷⁵ Tromssa Duopmogirko searvegoddi lea diedihan ovta dakkár ipmilbálvalusa leamaš jagi 2012.

proseantaoasi njieddju Unjárggas ja seamma mađe lassáneapmi Deanus jagi 2014 sáhtta leat danne go leat muhtum muddui juohkán dulkabálvalusa Unjárggas Detnui.

Earret Gáivuona, mas lea leamaš unna girkodulkavirggáš (25 %) mii dál lea rabas, de ii leat ovttaga eará searvegottiin main lea váilvelaš sámegeiela geavahus sártniin, makkárge girkodulka-/giellamielbargivirgi. Statistihkka čájeha dasto ahte lea čielga oktavuoha operatiiva girkodulkabálvalusa ja sámegeiela geavahusa sártniin. Sámi girkodulkabálvalus lea danne eará sániiguin strategalaš ja dárbblaš sámegeielagiin galgá vejolašvuhta gullat sártni sámegillii ipmilbálvalusain. Doppe gos eai leat dakkár virggit, doppe ii leat realistalaš ahte searvegoddi beassá gullat sártni sámegillii.

Vaikko muhtun ráje davvisámegeielat searvogottit besset gullat sártniid sámegillii, de čájehit dieđiheamit statistihkas ahte dat ii leat dáhpáhuvvon dáid jagiid sámi giellahálddašanguovllu julevsámi ja lullisámi guovlluin. Vaikko Sámi girkoallima strategiijaplánas ledje giellamielbargivirggiid julevsámegillii ja lullisámegillii vuoruhan garrasit, de dat virggit eai leat vel ášahuvvon. Lea váttis oaidnit ahte lullisámiin ja julevsámiin galgá leat realistalaš vejolašvuhta gullat iežaset giela sártniin ipmilbálvaluseallimis jus dakkár resurssat eai leat. Dan dáfus orru dehálaš ášahit dáid virggiid.

7.3 Maid muitala obbalaš girkostatistihkka Norgga girku sajádagas ja mearkkašumis sámi servodagas?

Sámi statistihka barggus lea hástalussan ahte Norga ii registrere etnalaš gullevašvuoda dieđuid. Sámi guoski statistihkka lea danne válđoáššálaččat vuođuštuvvon geográfalaččat (Slaastad 2014:7). Go sápmelaččat eanas árbevirolaš ássanguovlluin leat minoritehtan iežaset ruovttusuohekaniin, de ii leat vejolaš ráhkadit geográfalaš vuođuštuvvon statistihka mii čujuha sápmelaččaid dili olles sámi ássanguovllus. Sámegeiela hálddašanguovllus lea goitge nu stuora sámi álbmot ahte geográfalaš statistihkka dán guovllus addá oalle buori čujuheami sámi álbmoga dilis dain suohkaniin.

SGD girkolaš jahkestatistihka loguid sámegeiela hálddašanguovllus sáhtta danne geavahit čujuhussan dasa makkár Norgga girku sajádat ja mearkkašupmi lea sámi servodagas. Statistihkka dain guovlluin addá dieđuid vuosstažettiin muhtun diliin mat leat sámi báikkálašservodagain mat leat mielde dán statistihkas. Go dát suohkanat seammás leat dehálaš kultuvrralaš guovddážat sámi servodahkii muđui, de lea goitge jáhkehahti ahte govvideapmi dán guovllu dilis, sáhtta maiddái muitalit juoidá Norgga girku sajádagas sámi álbmogii obbalaččat.

Čuovvovaš váldologut SGD girkolaš jahkestatistihkas geavahuvvojit joatkkagis indikašuvdnan dasa makkár searvan lea Norgga girku báikkálaččat sámegeiela hálddašanguovllus: 1) proseantaoassi miellahtut olmmošlogu ektui, 2) proseantaoassi gástašuvvon riegádanloguid ektui, 3) proseantaoassi konfirmerejuvvon 15-jahkásaččaid jahkejoavkkus, 4) proseantaoassi girkolaš hávdádeamit dan ektui gallis jápmet ja 5) lohku galle oassálastima ipmilbálvalusain leat juohke ássi ektui sotna- ja bassebeivviid. Logut áigodagas 2009-2014 leat biddjon oktii tabeallas vuollelis (tabealla 7.2)

**Tabealla 7.3 Tabealla – girkolaš váldologut giellahálddašanguovllus
buohtastahttojuvvon riikkagaskameriin ja kostrajoavkkuiguin**

% oassi miellahtut olles álbmogis	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hálddašanguovlu	91,8	90,3	90,4	89,3	89,2	88,1
KOSTRAjoavku* 3	89,6	88	87,4	86,2	85,8	83,6
KOSTRAjoavku* 6	89,3	87,3	86,6	85,4	85	83,9
Olles riikka	79,2	78	76,9	75,8	74,9	73,8
% oassi gástašuvvon rieggádan mánáin	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hálddašanguovlu	87,8	121,5	82,2	122,9	80,7	84,3
KOSTRAjoavku* 3	100,7	104	92,8	97,6	91,8	86
KOSTRAjoavku* 6	117,3	116,8	112	109,6	99	91,4
Olles riikka	67,8	66,9	66,4	63,7	62	58,9
% oassi konfirm. 15 jahkásaččaid joavkkus	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hálddašanguovlu	86,1	91,4	92,3	94,3	80,9	90
KOSTRAjoavku* 3	84,5	84,1	83,8	83,6	80,6	76,2
KOSTRAjoavku* 6	83,7	83,9	83,6	82,5	83,7	81,7
Olles riikka	65,8	65,3	65,2	64	63,6	62,5
% oassi hávdádeamit jápmán olbmuin	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hálddašanguovlu	92,3	106,2	103,2	108,9	104,3	100
KOSTRAjoavku* 3	102,6	103,6	102,5	100	102,1	96,4
KOSTRAjoavku* 6	101,6	101,2	103,5	99,5	101,6	100,8
Olles riikka	92,4	92,3	91,6	89,7	90,2	89,5
Lohku jahkásaš ipmilb.	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Oasálastimiin						
Hálddašanguovlu	1,64	1,7	1,75	1,66	1,45	1,35
KOSTRAjoavku* 3	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4	1,2
KOSTRAjoavku* 6	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5
Olles riikka	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9

* KOSTRA lea Suohkan-Stáhta raportereren ja addá suohkan doaimmain stivrendieđuid. SGD juohká suohkaniid KOSTRA-joavkkuide olmmošlogu ja ekonomijja vuodul nu ahte joavkkuid sáhttá buohtastahttit.

Vai galgá sáhttit buohtastahttit de almmuhit seamma tabeallas vástideaddji loguid olles riikkas ja suohkaniin KOSTRA-joavkkus 3 ja 6. KOSTRA-joavkkut leat mielde vai sáhttá buohtastahttit hálddašansuohkaniid eará suohkaniiguin riikkas main lea seamma sullasaš demografija⁷⁶. Go buohtastahttá sámegeiela hálddašanguovllu daiguin de oažžu indikašuvnna man muddui stuora erohusat hálddašanguovllus ja riikkagaskamearis sáhttet čilgejuvvot oppalaš demográfalaš oktavuodaid dihte, dahje sáhttá go daid čilget erenoamáš áššin sámi

⁷⁶ Eanet KOSTRA birra dás: <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/kommune-stat-rapportering/om-kostra>

servodagain. KOSTRA-joavkkus 3 leat 37 suohkana main 6 gullet sámegeiela hálddašanguvlui.

⁷⁷ KOSTRA-joavkkus 6 leat 54 suohkana, main 3 gullet giellahálddašanguvlui. ⁷⁸

Go buohtastahtá loguid, de berre mearkašit ahte jahkášaš rievdamat leat ollu stuoribut sámegeiela hálddašanguovllus go eará kategoriijain. Dain guovlluin sáhttet logut njiedjat ollu ovtta jagi, ja eará jagi fas lassánit ollu. Dasa váikkuha jáhku mielde belohahkii dat ahte gásta/konfirmášuvdna/hávdádeami logut eai dárbbu mielde boade ovttaide riegiádan/deavdán 15 jagi/ jápmánjahki jagiin, ja belohahkii dat ahte statistihkka hálddašanguovllus lea vuodduvuvon smávva loguide. Go statistihkkii leat vuodduv stuoja logut ollu eanet suohkaniin, de jávket dakkár rievddadeamit.

Rievddadeamit jagis jahkái sáhttet dahkat váttisin buohtastahtit loguid ovtta jagis eará jagiin hálddašanguovllus. Livčče sáhttán vuordit ahte gástaoassi sámegeiela hálddašanguovllus livčče badjelis jagi 2014 buohtastahttojuvvon loguiguin 2012 ja 2010, mat ledje «bajemusjagit» ja jagiin gaskkas ledje logut veaháš vuollelis. Dat veaháš vuordemeahtton vuollelis gástaproseanta sáhtá leat gitta das go Guovdageaidnu ii leat diedihan loguidis jagi 2014 (ovddit jagiid gal leat diedihan). Man ollu Guovdageainnu logut livčče rievddadan loguid mat leat, šattašii dušše árvaladdan. Aitto go 2015 logut almmuhuvvot, lea vejolaš oaidnit lea go 2014 loguin duodai njieddu gástaproseanttas sámegeiela hálddašanguovllus.

Almmatge 2014 logut čájehit ahte sámi hálddašanguovllus lea miellahttuvuohta, gásta, konfirmášuvdna ja hávdádeapmi Norgga girkus ollu badjelis go riikkadásis. Jus mii buohtastahtit hálddašanguovllu KOSTRA-joavkkuin 3 ja KOSTRA-joavkkuin 6, de šaddet unnit erohusat. Proseantaoassi miellahtuin Norgga girkus lea alit sámegeiela hálddašanguovllus go KOSTRA-joavkkuin 3 ja 6 (88,1 % buohtastahtton 83,6 ja 83,9 % ektui). Oassi gástášuvvon 2014 lea veaháš vuollelis go KOSTRA-joavkkus 3 ja 6 (84,3 % buohtastahtton 86 % ja 91,4 % ektui). Konfirmášuvdna searvan lea mearkašahetti alit sámegeiela hálddašanguovllus (90 % buohtastahtton 76,2 % ja 81,7 % ektui), ja oassi girkolaš hávdádeamit leat alibut go KOSTRA-joavkkus 3 ja sullii seamma dásis go KOSTRA-joavkkus 6 (100 % buohtastahtton 96,4 % ja 100,8 % ektui).

Jus mihtida ovdáneami 2009 rájes 2014 rádjái proseantaoasi lassáneami/njiedjama, ja buohtastahtá giellahálddašanguovllu riikkadási ovdáneamiin, ja KOSTRA-joavku 3 ja 6, de oaidná ahte ovdáneami ii leat seamma negatiiva sámegeiela hálddašanguovllui go eará guovlluide. Miellahttoproseantta ja gástaproseantta njieddu lea ollu unnit go riikkadásis, erohus konfirmášuvdna ja hávdádeami ektui lea vel eanet, go hálddašanguovlu 2014 čájeha

⁷⁷ Čuovvovaš suohkanat gullet KOSTRA-joavkui 3 (sámegeiela hálddašanguovllu suohkanat gassadit): Aure, Austevoll, Bardu, Båtsfjord, **Deatnu Tana**, Folldal, **Gáivuotna Kåfjord**, Grong, **Guovdageaidnu Kautokeino**, Hemnes, Herøy (Nordl.), Hitra, Hjelmeland, Hol, Høyanger, **Kárásjohka Karasjok**, Lesja, Luster, Lærdal, Meråker, Nordkapp, Nordreisa, Nore og Uvdal, **Porsanger Porságu Porsanki**, Rindal, Salangen, Sauda, Skjervøy, **Snåase Snåsa**, Suldal, Tokke, Vaksdal, Vardø, Vestre Slidre, Vik, Vinje, Øygarden.

Geahča: <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/kommune-stat-rapportering/attachment/221406?ts=14c13219430>

⁷⁸ Čuovvovaš suohkanat gullet KOSTRA-joavkui 6 (sámegeiela hálddašanguovllu suohkanat gassadit): Beiarn, Berg, Berlevåg, Bindal, Bjarkøy, Bygland, **Divtasvuodna Tysfjord**, Dyrøy, Dønna, Engerdal, Fyresdal, Gamvik, Gildeskål, Grane, Gratangen, Håbmer Hamarøy, Hasvik, Hattfjelldal, Ibestad, Jondal, Karlsøy, Kvalsund, Kvæfjord, Kvænangen, **Loabát/Lavangen**, Lebesby, Leka, Lierne, Loppa, Masfjorden, Moskenes, Måsøy, Namsskogan, Nesna, Nissedal, Norddal, Rendalen, Roan, Rollag, Røst, Saltdal, Sandøy, Smøla, Stordal, Storfjord, Sørfold, Torsken, Træna, Ulvik, **Unjárga Nesseby**, Valle, Vang, Vega, Åseral.

Geahča: <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/kommune-stat-rapportering/attachment/221406?ts=14c13219430>

lassáneami 2009 ektui. Jus buohtastahtá ovdáneami KOSTRA-joavkku 3 ja 6 ektui, de oaidná stuorit njiedjama proseantaoasis namahuvvon KOSTRA-joavkkuin go sámegeiela hálddašanguovllus.

Jus geahččá galle jahkásaš ipmilbálvalusgalledeami leat juohke ássi ektui sotna-/bassebeivviid ektui 2014, de lea ovdáneapmi dan 6-jagiáigodagas eanet negatiiva go searvan daidda badjelis namahuvvon girkodoaimmaide. Lohku sámegeiela hálddašanguovllus lei 2014 jagis 1,35 ipmilbálvalusfitnama juohke jagi. Dat lea mearkkašahti eanet go riikkagaskamearri (0,9), veaháš eanet go KOSTRA-joavkkus 3, mas gaskamearri lea 1,2 ipmilbálvalusfitnama jagis, muhto unnit go KOSTRA-joavku 6 mas lei 1,5 ipmilbálvalusfitnama jagis. Nugo namuhuvvon de ii leat jáhkemeahtton ahte váldologut sámegeiela hálddašanguvlui livčče leamaš buoret mánga eará namuhuvvon čuoggás jus 2014 logut Guovdageainnus livčče boahtán.

Oppalaččat indikere statistihkamateriála ahte Norgga girkus lea nana sajádat, ja ahte girkoeallimis lea ain oalle stuora mearkkašupmi sámi servodagas. Buohtastahtton servodagain oppalaččat de lea searvan Norgga girkui mearkkašahti stuorit hálddašanguovllus go riikkadásis. Dili sáhtá buorebut buohtastahtit guovlluiguin main lea sullasaš demografiija, muhto maiddá dan ektui lea treanda váldoáššálaččat positiivvabut go guovlluin main lea demografiija mainna sáhtá buohtastahtit. Hálddašanguovllu statistihkka sierrana čielgasit ovttá čuoggás, namalassii konfirmašuvdna ektui, mii čujuha dasa ahte konfirmašuvdna lea nanu kultuvrralaš institušuvdna sámi servodagas.

6-jagiáigodaga siskobealde oaidnit ahte sihke gásta- ja hávdádanproseanta mánga jagi manná badjel 100 % sámegeiela hálddašanguovllus. Okta čilgehus sáhtá leat ahte olbmot geat orrot eará suohkaniin, muhto geain lea sohkačatnašupmi báikái, välljejit gásttašit mánáideaset, diktít konfirmeret dahje hávdádit lagamusaideaset dohko (Holberg ja Brottveit 2013:19). Jus dát lea riehta, de lea indikašuvdna ahte searvegottit sámegeiela hálddahušguovllus muhtun muddui áimmahuššet sámi girkoeallima stuorit álbmogii go mii lea searvegottis. Eat dieđe doarvá mii vejolaččat lea duogázin dákkár välljejumiide, muhto lea ágga jáhkkit ahte vejolašvuohta oassálastit girkolaš doaimmain gos sámegeiella lea dohkkehuvvon ja geavahas, dáidá leat sivvan soapmásiidda.

7.4 Čoahkkáigeassu, hástalusa ja ávžžuhusat

Dán kapihttalis lea sámegeiela áimmahuššan girkoeallimis ipmirduvvon oassin Norgga girku servodatdoaimmas «Norgga álbmotgirkun», ja kapihttalis leat geahččan lagabui mo dán ovddasvástádusa leat čuovvolahttán geavtlaččat.

Golbma jagi áigodat ii leat nu nanu statistihkalaš vuodđu čoahkkáigeassit sihkarit mo sámegeiela ovdáneapmi lea Norgga girkus. Mánngat dáhtat mat čájehit seamma positiiva tendenssaid goitge lasihit jáhkehahttivuoda dasa ahte dát eai leat dušše lunddolaš rievdamat, muhto ahte dat maiddá čujuhit duohta positiiva treandaide sámegeiela geavaheami ektui Norgga girkus.

Kapihtal čájeha ahte Norgga girku lea mañemus jagiid bargan iešheanaláččat nannet iežaset giellapolitiikka, ja ahte mearri man ollu geavahit sámegeiela ipmilbálvaluseallimis lea lassanan 2012 rájes 2014 rádjái. 2014 diedihedje okta gávccádasoassi searvegottiin Nidarosas, okta njealjátsoassi searvegottiin Lulli-Hålogalándaš ja bealli searvegottiin Davvi-Hålogalándaš

ahte sii ledje geavahan veaháš sámegiela ipmilbálvaluseallimis muhtomin maŋemus jagis. Dain posiitiiva ovdáneiniin leat stuora variašuvnnat báikkálaččat, man ollu sámegiella lea geavahuvvon –nappo galli ipmilbálvalusas jagis lea leamaš juoga sámegillii – mii lea oppalaččat hui unnán geavahuvvon. Muhtun ovttaskassearvegottiin leat golmma jagiáigodagas lasihan sámegiela geavaheami das ahte vuos lei dušše oktii dahje guktii jagis dasa ahte leat bidjan sámegiela oasi fástan.

Statistihkka orru čájehame ahte leat rievdadusproseassat jođus máŋgga báikkálaš searvegottis sámegiela siskkildeame ja lassi geavaheami ektui báikkálaš girkoallimis. Dat maiddái čujuha vejolašvuhtii ahte treanda sáhtá joatkit, mii maiddái lea dárbbalaš jus Sámi girkoallima strategiiaplána čujuhuvvon mihtut galget ollašuttot. (vrd. das mii daddjo strategiiaplánas «vuodđomeari»/«unnimusmeari» birra maid prinsihpalaččat buot Norgga girku searvegottit sáhtášedje áimmahuššat).

Lohkomateriála čájeha ahte Norgga girku eanet ahte eanet báikkálašservodagain lea mielde dahkame sámegiela oainnusin ja árvosažžan. Go ovdamearka dihte dát dáhpáhuvvá fástan Nidarosdomenis, de lea das nana symbolalaš fápmu. Erenoamáš illudahtti lea ahte máŋga searvegotti lullisámeguovllus leat geavahišgoahtán lullisámegiela osiid unnit eanet fástan ipmilbálvalusain. Dat čájeha ahte sámegiela siskkildahttin maiddái lea vejolaš searvegottiin gos sápmelaččat leat čielga minoritehtan. Nuppi dáfus dán ovdáneami ektui oaidnit máŋga searvegotti davvelis, main lea ráđji sámi «váldoguovlluide» ja gos jáhku mielde lea ollu stuorit sámi álbmot, ille geavahit sámegiela ipmilbálvaluseallimis. Lea hástalus oažžut maiddái dakkár searvegottiid eanet siskkildahttit sámegiela ipmilbálvaluseallimis, ja dainna lágiin dohkkehahttit sámevuoda lunddolaš oassin báikki searvegotti historjjás ja gullelašvuodas.

Positiiva ovdáneapmi mii lea čilgejuvvon badjelis, lea eanas dan birra ahte nannet Norgga girku arenan mas sáhtá dahkat sámegiela oainnusin. Mii sáhttit gohčodit dan sámegiela symbolalaš geavaheapmin. Norgga girku rolla duohta geavahanarenan sámegillii, nappo giellageavahanarenan sámegiela giellageavaheddjiide, lea baicca geográfalaččat ráddjejuvvon. Statihkka čujuha dasa ahte ipmilbálvalusat doibmet geavahanarenan sámegillii vuosttažettiin sámegiela hálddašanguovllus. Muhto maiddái ovttaskassearvegottiid gaskkas leat ovdamearkkat giellageavahusdásis mat eai boađe ovttaide daiguin giellapolitihkalaš čujuhemiiguin maid Norgga girku ieš lea bidjan sámegiela geavaheapmái hálddašanguovllu ipmilbálvaluseallimii. Dan galggašii čuoovolahttit. Váldogovva lea goitge ahte barget dihtomielaččat sámegiela geavahemiin eanas searvegottiin sámegiela hálddašanguovllus, ja ahte leat posiitiiva treanddat maiddái dán dáfus. Okta hástalus sáhtá goitge leat loktet giellageavahandási liturgiijas ovttá ceahki, vaikko dušše muhtun mađe ipmilbálvalusain.

Statistihkka čájeha ahte girkodulkabálvalus lea measta álo eaktun dasa ahte sámegiela beset gullat gielaset sártnis. Daid virggiid doalaheapmi gos dat leat, dáidá ollu váikkuhit dasa man muddui sámegiela atnet ja fievrridit ovddos guvlui geavahusgiellan (eaige dušše symbolalašgiellan) ipmilbálvaluseallimis. Dat lea hástalus searvegottiide main eai leat girkodulkavirggit. Go Norgga girkus ii leat lullisámegiela iige julevsámegiela giellamielbargi, de mearkkaša dat geavatlaččat ahte Norgga girku ii leat láchán dili lullisámegiela ja julevsámegiela giellageavaheddjiide nu ahte sii galggaše sáhttit gullat gielaset girkosárdnideamis. Dat čájeha erenoamáš dárbbu dákkár virggiid ásaheapmái. Vaikko ii gávdno statihkalaš materiála mii muitala Norgga girku mearkkašumis sámi servodahkii oppalaččat, de SGD girkolaš jahkestatistihkat sámegiela hálddašanguovllus sáhttet čujuhit muhtun áššiide. Dat čájehit ahte Norgga girkus lea mearkkašahtti eanet searvan báikkálašservodagain go riikkagaskamearis, ja ahte oassálastin muhtun muddui maiddái lea

nannoseappot go eará guovlluin maiguin sáhtášii buohtastahttit demográfalaččat. Hálddašanguovllus lea erohus erenoamážit das man mearkašahhti eanet oassálastin lea konfirmašuvnnas. Sámegeiela geavaheapmi sáhtá leat fáktor mii nanne oassálastima Norgga girkus sámegeiela hálddašanguovllus.

Lea maiddá jáhkehahtti ahte girku geatnegasvuodat sámelága giellanjuolggadusaide leat positiivvalaččat vaikkohan Norgga girku dáhttui áimmahuššat sámegeiela. Dan sáhtá vuohttit das go girku lea sámegeiela *geavahanarena* vuosttažettiin sámegeiela hálddašanguovllus. Statistihkalaš materiála čujuha ahte Norgga girku lea dehálaš servodatinstišeavna dan ektui ahte sámegeiela oččodit oinnolaččabun ja dasa ráhkadit geavahanarenaid. Sámegeiela hálddašanguovllu nana oassálastin Norgga girkus nugo bohtán ovdan SGD girkolaš jahkestatistihkas, čájeha ahte girkoallimis lea dehálaš rolla sámi báikkálašservodagain. Dat leat momeanttat main lea áššáigullelašvuhta sámelága giellanjuolggadusaid revideren bargui. Norgga girku lea Girkočoahkkima bokte dáhtton girkus leat geatnegasvuoda čuovvut sámelága giellanjuolggadusaid maiddá maŋŋil stáda ja girku sirrema. Ávžžuhuvvo ahte Norgga girku álggaha ságastallama ráđdehusa nammaduvvon sámegeiela giellalávdegottiin mas lea mandáhtta guorahallat sámelága giellanjuolggadusaid ja ovddidit evttohusa vejolaš revideremii.⁷⁹

Norgga girku lea dál relatiivvalaš čielga ovddasvástideaddji sámegeiela geavaheapmái girkus. Dat dáidá dehálaš maiddá ovddos guvlui, earret eará go sámegeielat girkolaš bálvalusat eaktudit kapasitehta áimmahuššat rekruterema, oahpaheami ja jođiheami dan suorggis. Dat rievdadusproseassat mat leat 2019/2020 rádjái hábmet Norgga girku ođđa girkoortnega šaddat iešheanalaš oskuservodahkan, sáhtá vejolaččat rievdadit Norgga girku sámegeiela áimmahuššama eavttuid. Go geahččá sámegeiela giellageavaheddjiid bealis de berre mihttun leat Norgga girkus ahte vejolaš rievdadusat baicca nanneše ovdalgo láivudahtáše áimmahuššan kapasitehta girkoallimis ja maiddá vejolašvuoda geavahit sámegeiela. Ávžžuhit ahte dát válde doarvái vuhtii Norgga girku ođđa girkoortnega barggus.

Loahpas ávžžuhit ahte Norgga girku joatká čohkket ja analyseret statistihka girkoallima sámegeiela geavaheamis. Go lea buorre diehtu suorggi manus, de Norgga girkus lea buoret vejolašvuhta identifiseret ja ulbmillaččat bidjat doaibmabijuid mat nannejit sámegeiela giellageavahusdili daid čujuhusaid mielde mat jo leat biddjon. Statistihkamateriála mii lea vižžon golbma davimus bismagottis addá vuodu viidábut analysai go masa lea leamaš sadji dán artihkkalis, ovdamearka dihte mii guoská gástii, konfirmašuvnii, vihaheapmái, hávdádeapmái, Sámeálbmot beaivái ja juhkkovuvvon sámegeielat girjjálašvuhtii. Joatka statistihkkabarggus sáhtá maiddá veardidit geahččat lagabui dieid statistihkkamateriálaid.

⁷⁹ Geahča sámi giellalávdegotti mandáhta dás:

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/sami/dokumenter/mandat.pdf>

Referanser

- Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste fastsatt av Kirkemøtet 10. april 2011. https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/lover-og-regler/gudst2011_2012_alm_bestemmelser_hovedgudst_bokm.pdf
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2008). *St.meld. nr. 28 (2007–2008) Samepolitikken*. Oslo.
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2009). *Handlingsplan for samiske språk*. Oslo. Holberg, S. E., og Brottveit, Å. (Red.) (2013). *Tilstandsrapport for Den norske kirke 2013. KIFO Notat 1/2013*. Oslo: Stiftelsen Kirkeforskning.
- Kirke- og kulturdepartementet (1990). *Ot.prp. nr. 60 (1989–1990) Samisk språk*. Oslo.
- Kirkerådet (2010). *Gud gir – vi deler. Plan for trosopplæring*. Oslo.
- KOSTRA-publiserings 16. mars 2015 – Veiledning til bruker. <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/kommune-stat-rapportering/attachment/221406?ts=14c13219430>
- NSDs kirke database 2015. <http://www.nsd.uib.no/data/kirke/> Sametingets valgmannstall 2013. <https://www.sametinget.no/Valg-og-mannstall/Kampanjeside/Valgmannstall/Sametingets-valgmannstall-2013> Samisk kirkeråd (2011). *Strategiplan for samisk kirkeliv*. Oslo.
- SSBs statistikkbank 2015. https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabellHjem.asp?KortNavnWeb=kirke_kostr&CMSSubjectArea=kultur-og-fritid&checked=true.
- Årsrapport 2014 for Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd. https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/arsmeldinger/aarsrapport_nasjonale_kirkelige_raad_-_20141.pdf
- E-post fra soknepresten i Nord-Rana, 26.05.2015
- Slaastad, T. I. (2014). *Samisk statistikk 2014 – Sámi statistihkka 2014*. Statistisk sentralbyrå. Oslo – Kongsvinger. <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/161540?ts=1441bb68798>
- SP 035-10 Strategiplan for samisk kirkeliv. https://victorio.uit.no/freecorpus/orig/nob/admin/sd/other_files/sp2010-3.pdf